

Hizkuntzaren Didaktika (2025) Haur Hezkuntza V0.5

Juan Abasolo

2025 09 02

Aurkibidea

Aurretikoak	5
1 Hizkuntzaz	6
1.1 Hausnarketarako abiapuntuak	6
1.2 Hizkuntza: komunikazio tresna	7
1.3 Hizkuntza: pentsatzeko eta ikasteko tresna	8
1.3.1 Adibideak	9
1.4 Hizkuntza: sortzeko tresna	12
1.5 Eskolaren eginkizuna hizkuntza arloan	14
1.5.1 Hizkuntza HHko curriculumean	14
1.6 Aro kritikoa	15
Bibliografia osagarria	17
2 Hizkuntzalaritzaz	18
2.1 Zer da Hizkuntzalaritza?	18
2.1.1 Zer izan behar dugu kontuan hizkuntza bat ikasterakoan?	19
2.1.2 Zer da filtro afektiboa?	20
2.2 Hizkuntzaren atal nagusiak	21
2.2.1 Semantika eta Pragmatika	21
2.2.2 Morfologia eta Sintaxia	23
2.2.3 Fonetika eta Fonología	25
Ariketak	29
Sakontzeko bibliografia	29
3 Nola ikasten du umeak hizketan?	30
3.1 Hizkuntza: Komunikatzeko tresna	30
3.2 Umearen eta helduaren eginkizuna hizkuntzaren jabekuntza-prozesuan	31
3.2.1 Umearen paper aktiboa hizkuntzaren garapenean	31
3.2.2 Helduaren ekarpena umearen eraikuntza-lanean	32
3.2.3 Formatuak: andamiatze mota	32
3.2.4 Helduak ume txikiari zuzentzen dion hizkeraren ezaugarriak	33
3.3 Komunikazioaren garapena lehen urteetan	34
3.3.1 Komunikazio aurrelinguistikoa	34
3.3.2 Komunikazio linguistikoa	36
3.3.3 HHko lehen zikloko irakasle batek kontuan hartzekoa	37

3.3.4	3-6 urteko umea	37
3.3.5	5-6 urteko umea	39
3.4	Laburpena	40
	Aukerako (biblio)grafia	41
4	Hizkuntza patologiak	42
4.1	Ohar batzuk	42
4.2	Hizkuntza nahasmendu batzuk	42
Bibliografia		44
	Derrigorrezkoa	44
	Osagarria	44
5	Ahozko hizkuntza Haur Hezkuntzan	45
5.1	Etxetik eskolara	46
5.1.1	Etxeko ezaugarriak	46
5.1.2	Eskolako ezaugarriak	47
5.2	Ahozko hizkuntza eta eskola	48
5.2.1	Ahozkoa Idatzia: continuum batean	49
5.3	Ahozko hizkuntza formalala HHn?	51
5.3.1	Eskola giroko ahozko formalaren adibide praktikoak	51
5.4	Ahozko hizkuntzaren erabilerak eta funtzioak eskolan	52
5.5	Ahozko hizkuntza lantzeko orientabideak	53
5.5.1	Espazioaren eta denboraren antolaketa	54
5.5.2	Hizkuntzaren garapenerako hezkuntza-egoerak	55
5.5.3	HH klasean lantzeko adibide bat	56
5.5.4	Hizkuntzaren erabilera jarduera motari lotua	57
5.5.5	Hizkuntzaren garapenerako hezkuntza-egoeren osagarriak	58
5.5.6	Elkarritzeta	60
5.5.7	Estrategia batzuk	60
5.5.8	Esperientziekin erlazionatzeko estrategiak	61
5.5.9	Prozesu kognitibo elaboratuagoetarako estrategiak	62
5.6	Bibliografia	63
5.6.1	Nahitanahiezkoa	63
5.6.2	Aukerakoak	63
6	Diglosian hizkuntzak eskolan antolatzea	65
6.1	Programak	65
6.1.1	Segregazio programak	65
6.1.2	Sumertsio programak	66
6.1.3	Mantentze programak	68
6.1.4	Murgiltze programak	68
6.2	Ekintza didaktikoaz	69
6.2.1	Elebitasun motak	69

6.2.2	Etorkinekin zein programa?	69
6.2.3	Sumersioa vs. Murgiltzea	70
6.2.4	Murgiltze klasaren arazo batzuk	71
6.2.5	Hiztun minoritarioak	71
6.2.6	Murgiltze klaseetan kontuan izatekoak	72
6.2.7	Kontuan hartu beharrekoak	72
6.2.8	Proposamen batzuk klasean H2a sustatzeko	73
6.2.9	Gelako erritualak	74
Erreferentziak		76
Eranskinak		80
A Proiektua		80
Baliabide bibliografikoak		80

Aurretikoak

Hizkuntzaren Didaktika eta Atzerriko Hizkuntza ikasgaiko lehenengo zatiko apunteak daude hemen, Hizkuntzaren Didaktikako zatikoak, hain zuzen.

Hamar astean zehar antolatzen dira ikasgai honetako eskolak, honela 2025 urtean, ahaleginetan:

1. astea: Aurkezpen eguna *
2. astea: Zer da Hizkuntza | Hizkuntzalaritza
3. astea: Hizkuntzalaritza
4. astea: Nola ikasten du umeak hizketan | Proiektuaren aurkezpena
5. astea: Hizkuntza patologiak
6. astea: Hizkuntza patologiak | Ahozko hizkuntza haur hezkuntzan
7. astea: Ahozko hizkuntza haur hezkuntzan
8. astea: Ahozko hizkuntza haur hezkuntzan
9. astea: Murgiltze klaseak
10. astea: Aurkezpenak eta azterketarako azken prestaketak

Hobeto eta sakonago irakur dezakezu [hemen](#).

Jakin beza hona iritsitako nabigatzailaek apunteok ez direla egile honek bakarrik egindakoak, baizik eta ikasgaiaren historian zehar hainbaten irakasleren lanetatik aurten ikasleentzat sinatzaileak sortutakoa. Batez ere, Asier Romeroren , Karla Fdz de Gamboaren eta Lorea Unamunoren lanetatik edan dute apunteok.

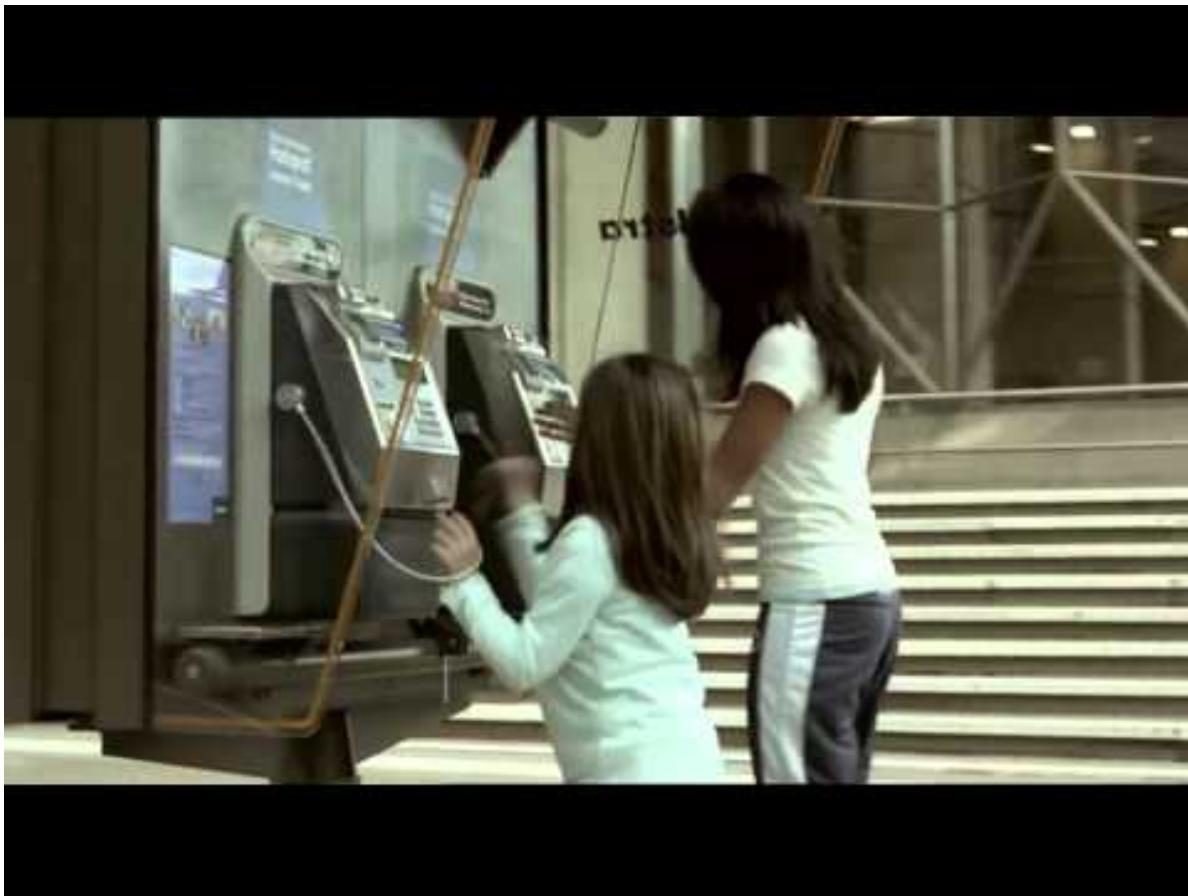
1 Hizkuntzaz

Hizkuntza zer den definitu behar genuke, hizkuntzaren didaktikaz aritu aurretik. Baino ez dago definizio bakar eta eztabaideezinik: hizkuntza zer den azaltzeko ikuspegi anitz eta osagarriak daude. Hori dela eta, gai honetan hainbat ikuspegi jorratuko ditugu, hizkuntzaren funtzio nagusiak ulertu ahal izateko.

1.1 Hausnarketarako abiapuntuak

Hizkuntzaz hitz egiten dugunean, zer datorkigu burura? Hausnarketarako, ondoko galderak:

- Zer da hizkuntza bat?
- Hizkuntza ikasten dugu? Ala beste zerbait gertatzen da? Zer?
- Ama hizkuntza edo etxeko hizkuntza eta beste guztiak berdin lortzen ditugu? Berdin lortzen dugu jakitea, alegia?
- Eta berdin umetan edo nagusitan?
- Etxean ikasten badugu hizkuntza, eskolan zer egiten dugu? Zein alde dago batetik bestera?

Irudia 1.1: Zer “ikusi” hura “ikasi”

Hizkuntzari buruzko definizio bakar eta eztabaideaznik ez dago. Horregatik, hizkuntzaren funtzio nagusiak modu osagarrian aztertuko ditugu: komunikatzeko tresna, pentsatzeko eta ikasteko tresna, eta sortzeko tresnatzat hartuta. Galdera giltzarri bat muinean: hizkuntza tresna hutsa al da ala neurri handian gu geu gara hizkuntzaren emaitza? Ikuspegi horiek hurrengo ataletan garatuko ditugu.

1.2 Hizkuntza: komunikazio tresna

Gizakion arteko hartu-emanak erregulatzeko eta kontrolatzeko hizkuntza darabilgu. Tresna posibleen artean eraginkorrena dela esan dezakegu: oso esanahi konplexuak adieraz ditzakegu baliabide urrien bidez. Gizakiok hizkuntzaren erabileraz “orain” eta “hemen” gaindi dezakegu, animaliek ezin dezaketen moduan.

Komunikatzea soilik ez, zer komunikatzen den ere kontuan izan behar da. Partikulazki, lengoia bidez baino ezin daitekeena komunikatu.

– Tough (1996), 14. orr. (JAk itzulia)

Hizkuntza komunikazio tresna gisa erabiltzen dugunean, gizarte-harremanak eta informazioaren transmisioa ahalbidetzen dugu, eta gizakiaren komunikazio ahalmen sinbolikoak animalietatik bereizten gaitu.

Hizkuntza komunikatzeko ezinbestekoa bada, horrez gain gure pentsatzeko eta ikasteko gaitasunaren oinarrian ere badago. Hurrengo atalean ikusiko dugu nola.

1.3 Hizkuntza: pentsatzeko eta ikasteko tresna

Hizkuntzaren bitartez mundua ezagutzen eta ulertzen dugu, hizkuntzak berak horretan laguntzen digulako. Hizkuntza ez da informazioa transmititzeko bakarrik: gure pentsamendua antolatzeko eta ikasteko ere ezinbestekoa da. Munduan eragiteko hizkuntza darabilgu, jarduerak hizkuntzaren bitartez planifikatzen, antolatzen eta kontrolatzen ditugunean.

... lengoaiaren bitartez, amak umeari erakusten dizkio eraiki behar duen munduaren planu semantikoak. Errealitate gordina ez daiteke habitatu: zentzua eman behar zaio, zatitu, alor eta sailetan banatu behar da eta euren arteko bideak eta hartu-emanak eraiki behar dira, batetik bestera igarotzeko. Nahitanahiez, haurrak eraiki behar du bere bizi-gunea, errealitatearen jabe egin behar baita. Bainaz latza litzateke arkitektura bera ere asmatu beharra. (...) Hizkuntzari eskerrak, zure esperientzien menpekoa ez zara soilik, beste guztien eserientziak ere baliatu ditzakezu.

Hizkuntzak, norbanakoari mundua eraikitzen uzteaz gain, horren jabe egiten ere uzten du. ... Amak ez dio soilik ordena ezartzen mundu objektibori, haurraren subjekturik gabeko subjetibotasunari ere ezartzen dio ... Lengoia, besteekiko komunikatzeko bitarteko legez hasten dena, umeak bere buruarekin komunikatzeko bitarteko bilakatzen da, egintzak antolatzen lagunduaz. Adimena eraikitzeko berebiziko garrantzia du hizkuntzaren funtzio antolatzaileak.

– Marina (1993) (JAk itzulia)

Gaztelaniazkoa

... A través del lenguaje, la madre le enseña al niño los planes semánticos del mundo que tiene que construir. La cruda realidad no es habitable: hay que darle sentido, segmentarla, dividirla en estancias y construir pasillos y relaciones para pasar de uno a otro. Es la niña la que tiene que construir su

hogar de manera irremediable, ya que necesita apropiarse de la realidad, pero sería un gran fastidio si tuviera que inventar la arquitectura. (...) gracias al idioma no dependerá solo de tu experiencia, sino que podrás aprovechar la experiencia de los demás.

... El lenguaje, además de permitir que el sujeto construya el Mundo, le permite tomar posesión de sí mismo ... La madre no solo introduce orden en el mundo objetivo, sino también en la subjetividad sin sujeto del niño ... El lenguaje, que comienza como un medio de comunicación con los demás, se convierte en un medio para que el niño se comunique consigo mismo, ayudándole a regular sus acciones. Esta función reguladora es de enorme importancia para la construcción de inteligencia ...

– Marina (1993)

Ikuspuntu hau beste egile batzuek ere nabarmendu dute: Vygotskyk (1965) azpimarratu zuen hizkuntzaren funtzió antolatzaileak pentsamendua garatzeko duen garrantzia.

1.3.1 Adibideak

Ondoko elkarrizketek erakusten dute haurrek nola erabiltzen duten hizkuntza ikasteko eta pentsatzeko, galderak eginez eta erantzunak eraikiz:

Elizabeth, lau urteko haurra, amari so dago, beheko suko errautsak pala batekin batu eta balde batera zelan botatzen dituen ikusten.

E: Zertarako egiten duzu hori?

M: Batzen eta kanpora eramatzen babil, gero aitak ortuan zabaltzeko

E: Eta zertarako botako ditu ortuan?

M: Lurra ontzeko.

E: Eta horrela ondo hasiko dira landarak?

M: Bai.

E: Eta hori, zergatik?

M: Gogoan duzu aurrekoan azaldu nizula zuk denetarik jan behar duzula, arraultzak eta azak eta porru-patatak neska handia hazteko?

E: Bai.

M: Ba, landareek ere denetarik behar dute. Eta haiei ondo doakienetariko bat errautsa da.

– Wells (1988, p. 79) . (JAk gaztelaniazko itzulpenetik euskarara itzulia)

Gaztelaniaz

Kontuan izan hau ez dela jatorrizko testua, ingeleszekoaren itzulpena baino ez da-eta

Elisabeth, a la edad de 4 años, observa a su madre, que recoge con una pala las cenizas del hogar y las hecha en un cubo:

E: ¿Para qué haces eso? M: La estoy recogiendo y llevándola afuera para que papá la eche por el jardín

E: ¿Por qué ha de echarlas por el jardín? M: Para que esté bien abonado.

E: ¿Así crecerá la hierba?

M: Sí.

E: Y eso ¿por qué?

M: ¿Te acuerdas que te expliqué que tú necesitas comer cosas distintas como huevos y col y budín de arroz para hacerte grande?

E: Sí.

M: Pues las plantas también necesitan cosas distintas. Y una de las cosas que les van bien es la ceniza.

– Wells ([1988](#))

James, hiru urte eta erdi duela, etxeko lorategian jolasean izan da. Amak etxera eraman nahi du galtzerdi eta zapata lokastuak aldatzera, baina, etxera sartzeko dagoela, txoria ikusten du:

M: Ea. Horrela, zapata bat jantzita.

J: Txoria ikusten dut.

M: Zer ikusi, bihotza??

J: Txoritxoa ikusten dut.

M (ahopeka): Hor? Kanpoan?

J (atzamarraz erakutsiaz eta ahopela):Bai. Ikusten dut

[Biek ahopeka segitzen dute]

M: Ezer jaten dabil?

E: Ez.

M: Han doa... -txoritxoa paperezko bortsu batera doa eta zati batzuk hartzen ahalegintzen da- Oh, hor jateko apur bat dauka. Eta uste dut zatitzu batzuk hartuko dituela kabia egiteko. James, egon apur batean banoa...

Jamesek hurbilagotik ikustera irten nahi du, baina momentu horretantxe txoritxoa hegaz hasten da.

J: Txoritxoa joan egin da.

M (tonu normalean): Joan egin da?

J: Bai.

– Wells ([1988](#), p. 81)

Gaztelaniaz

James, a la edad de 3 años y medio, ha estado jugando en el jardín. Su madre quiere llevárselo para cambiarle los calcetines y los zapatos embarrados pero, al entrar, el niño ve un pájaro:

M: Vamos a ver. Así – una zapatilla puesta.

J: Veo un pájaro.

M: ¿Un qué, cielo?

J: Veo un pájaro.

M (en un susurro): ¿Ahí? ¿Afuera?

J (señalando y susurrando): Sí. Lo veo. (Los dos siguen hablando en susurros)

M: ¿Se está comiendo algo?

E: No.

M: Va a la –la bolsa de papel a intentar coger unos trozos –Oh, ahí tiene un poco de comida. Y supongo que cográ unos trozos de la bolsa para hacer su nido debajo del tejado. James, espera un poco que voy...

James quiere salir a verlo más de cerca, pero en ese momento el pájaro alza el vuelo

J: El pájaro se ha ido.

M (hablando de nuevo a un volumen normal): ¿Ya se ha ido?

J: Sí.

– Wells (1988), 81 or.

Simonek, lau urte eta bederatzi hilekoa, sagarra jan berri du eta haziekien batu ditu. Amari azaltzen dio zer egin litekeen horiekin.

S: Hazia haz daiteke. Batzuk erein ahal ditugu. Sagar-hazi askotxu ditut eta, gehiago lortzen baditut, aitak eta biok egunen batean irten ahal gara, euririk egiten ez duen egunen batean, eta haziak erein genitzake. Edo nik erein ahal ditut bihar.

– Wells (1988), 81 or.

Gaztelaniaz

Simon, con 4 años y 9 meses, acaba de comerse una manzana y se ha quedado con las pepitas. Le explica a su madre qué podría hacer con ella

S: Una pepita es una semilla. O sea que puede crecer. Y podríamos cultivar algunas. Tengo unas cuantas semillas de manzana –semillas y pepitas de manzana- y si consigo aún más, papá y yo podríamos salir un día, un día que no llueva, y podríamos plantar las semillas. O podría plantarlas yo mañana

– Wells (1988), 81 or.

Irudia 1.2: Pentsatzeko ariketa: Horrek zer eragiten dizu? ...eta zelan du izena zure inguruan?.
Irudia: André Karwath; Wikimedia.

Hizkuntza ez da komunikatzeko tresna hutsa, baizik eta pentsatzeko eta ikasteko oinarria. Haurrek hizkuntzaren bidez mundua zatitu, ulertu eta antolatzen dute, eta besteen esperientziaz ere baliatzen dira.

Pentsatzeko eta ikasteko ezinbestekoa bada hizkuntza, gure adierazpen sortzailearen oinarrian ere badago. Hurrengo atalean ikusiko dugu nola erabiltzen dugun hizkuntza sormenaren ikuskeran ere.

1.4 Hizkuntza: sortzeko tresna

Hizkuntza bera ere sortzeko tresna da. Ez da bakarrik komunikatzeko edo pentsatzeko baliabidea: adierazpen estetiko eta ludikoaren oinarrian ere badago. Hori argi ikusten da adibide hauetan:

- Poemak
- Ipuinak
- Kantak
- Ahokorapiloak
- Igarkizunak

- Hitz-jokoak

Kulturalki zabalpen handikoak dira bertsolaritza edo errefrauak, esate baterako.

Ago ixiletik ez da ezer jakiten

Erderaz bat

Hombre refranero, hombre majadero

Errefrauen kasuan, ingurune kulturalak ematen dio balioa eta *egiatasuna*: errefrau horiek erabiltzen diren testuinguru sozialetan egiaztat funtzionatzen baitute. Horrela, hizkuntzak ez du bakarrik mezu bat adierazten, baizik eta kultura eta komunitatea eraikitzen ditu.

Hizkuntza sormen-tresna da, gure kultura eta irudimena adierazteko bide ugari eskaintzen dituena. Sormen hori, gainera, sozialki partekatua da (bertsoak, errefrauak), hizkuntza aberastuz eta belaunaldiz belaunaldi transmitituz.

Hizkuntzaren funtzio sortzaile hau ulertzea ezinbestekoa da irakasleentzat ere. Horregatik, ondoren hausnarketa kolektiboa proposatzen da.

! Lehenengo ariketa

Hurrengo puntuak taldeko hausnarketa bat egiteko dira, ikuspegi bikoitzetik: norbanako legez eta Haur Hezkuntzako irakasle(gai) legez.

- Gure hizkuntzei zein erabilera ematen diegu? (H1/H2/...) Nahi duguna nahi dugun moduan adierazteko balio digute H_x guztiak?
- Irakasle gisa, zer garrantzia du ikasgelan hizkuntza aberatsa eta adierazkorra erabiltzea?
- Zer egin dezakegu hizkuntzaren erabilera bizi eta adierazkorraz ere adierazteko?
- Eta HHko gelan zein neurritan ematen zaie aukera umeei hurrengoak egiteko?
- Ideiak ahalik eta ondoen formulatzeko, haien ekintzak justifikatzeko, esperimentatzen dutenaz hausnartzeko eta arrazonatzeko, argumentatzeko, azalpenak emateko, planifikatzeko, kontatzeko... ?
- Haien mundu emozionalarekin konektatu eta sentimenduak eta emozioak hitzez adierazteko, haietaz kontzientzia hartzeko, emozioak eta sentimenduak konpartitzeko?
- Hizkuntzarekin jolasteko, sortzeko eta gozatzeko?
- Irakasle gisa, zelako esperientziak eskaini ahal dizkiogu ume guztiei hizkuntzaren erabilerari dagokionean? Zelan erabili dezakegu elkarritzeta? Zer-nolako estrategiak erabili ditzakegu?

Irakasle gisa, zer-nolako esperientziak eskaini ahal dizkiegu umeei hizkuntzaren erabilerari dagokionean? Zelan erabili dezakegu elkarritzeta? Zer-nolako estrategiak erabili ditzakegu?

1.5 Eskolaren eginkizuna hizkuntza arloan

Ikasleen hizkuntza-komunikaziorako gaitasuna garatzen laguntzea da eskolaren eginkizun nagusietako bat. Helburua da ikasleek hizkuntza eraginkortasunez erabil dezaten euren bizitzako egoera eta behar guztieta: ikasketa akademikoetan, harreman pertsonaletan eta gizartean parte hartzeo.

Eskolak hizkuntzaren bidez ikasleen komunikazio-gaitasuna indartu behar du, bizitzako testuinguru guztiitarako baliagarria izan dadin.

Ikuspegi orokor honetatik, curriculumean hizkuntzari buruz ezartzen diren printzipio eta irizpide zehatzetara igaroko gara.

1.5.1 Hizkuntza HHko curriculumean

Eskolan hizkuntza lantzeko helburua ez da soilik komunikazioa garatzea, baizik eta hizkuntza beste hizkuntzakin batera (musika-hizkuntza, gorputz-hizkuntza, arte-hizkuntza, ...) eremu bakarrean ulertzeari. Curriculumean horrela jasotzen da:

8. artikulua Hizkuntza-esparrua.

1. Hezkuntza-sistemaren helburua da haur guztien hizkuntza- eta komunikazio-trebetasunak kulturarteko ikuspegi eleanitzun batetik abiatuta garatzea. Horretarako, bi hizkuntza ofizialak ikastea sustatuko da, haurren familien hizkuntza kontuan hartuta, eta euskara sustatuko da komunikazio-hizkuntzatzat. Haurrak atzerriko hizkuntza bat ikasten eta erabiltzen hasteko irakaskuntza ere eman ahal izango dute ikastetxeek.
2. Hizkuntzen irakaskuntza eta ikaskuntza antolatzeko eta hizkuntzak tratatu eta erabiltzeko irizpideak haurren eta haien ingurunearen errealtitate soziolinguistikoa kontuan hartuta zehaztuko dira, ikastetxeen autonomiaren esparruan. Indarrean den legediarekin bat etorrita, ikastetxeak hartzen dituen erabaki guztiak ikastetxearen Hezkuntza-proiektuaren barruko Hizkuntza-proiektuan zehaztu behar dira, zeinetan planifikatu behar baitira haurrek hizkuntzak ikasteko, erabiltzeko eta hizkuntzekiko jarrera positiboa garatzeko bideak. Hezkuntzaren arloko eskumena duen sailak Hizkuntza-proiektuon jarraipena eta ebaluazioa egingo du.
3. Ikastetxean bertan garatzen diren jardueretan eta kanpo-proiekzioko jardueretan adierazpidea euskara izatea sustatu eta ziurtatuko da.
4. Komunikazio- eta hizkuntza-konpetentziaren garapena zeharka landuko da curriculumeko arloen testuinguruan, eta, horretarako, hizkuntza testuinguruan kokatutako egoera funtzional, atsegina eta esanguratsu batean ikastea eta irakastea bermatu behar da.

5. Euskal Hezkuntza Sisteman berandu sartzen diren ikasle atzerritarraak hartzeko eta haiei hizkuntza-arreta emateko, ikasle horien inklusioa ahalbidetuko duten prestakuntza-programma integralak beharko dira.
6. Hezkuntzaren arloko eskumena duen sailak irakasleak prestatzeko eta trebatzeko plan bat egingo du, hizkuntzen esparruan hizkuntza- eta metodologia-konpetentziak hobetzeko.

– «75/2023 dekretua, maiatzaren 30eko, Haur Hezkuntzaren curriculuma zehaztu eta Euskal Autonomia Erkidegoan ezartzeko.» ([2023](#))

Curriculumean hizkuntzak ikasleen garapen integralerako gako gisa ulertzen dira, ikuspegi eleanitz eta kulturarteko baten barruan. Euskararen sustapena eta hizkuntza-proiektuaren plangintza funtsezkoak dira.

Curriculumean ezarritako ikuspegi orokorretatik, ikasle indibidualen hizkuntza-eskurapenean eragin handia duen kontzeptu batera igaroko gara: aro kritikoa.

1.6 Aro kritikoa

Hizkuntzaren jabekuntzan behin eta berriz aipatzen den kontzeptua da **aro kritikoa**. Baino zer esan nahi du, benetan? Ideia nagusia da badagoela denboraldi edo garai berezi bat, zeinetan hizkuntzak eskuratzeko gaitasuna bereziki bizia eta eraginkorra den. Aldi hori behin igarota, hizkuntza berrien eskurapena zailagoa edo mugatuagoa izan litekeela proposatu izan dute hainbat autorek.

Hala ere, ez dago guztiz argi aro kritiko bakarra den, ala hizkuntza guztientzat eta hizkuntza-trebetasun guztientzat berdin aplikatzen den. Are gehiago, galdera batzuk zabalik daude: adibidez, irakurmema, ahozkeria edo ulermema aldi berean murrizten al dira? Eta aro kritiko hori gaindituta, zer gertatzen da hizkuntza berri bat ikasteko?

Selinkerren ustez ([1972](#)) beste hizkuntza batean arrakasta osoa lortzen da jatorrizko hiztun bat bezala bezain ongi hitz egiterakoan. Ados zaude?

Aro kritikoa, Penfield eta Roberts ([1959](#))

CPH, ([Critical Period Hypothesis](#)): Penfield & roberts (1959)

Burmuinean [...] zauriak nozitu dituzten haurrak kapaz dira hizkuntza berriro ikasteko. Burmuinean antzeko zauriak izandako helduek, aitzitik, ez dute gauza bera egiterik.

Perales ([2004](#))(21)

Autore askok ikuskera desberdinak hartu dituzte gaiaren gainean, baina aro kritikoren bat askok identifikatu dute. Desberdin, baina identifikatu, horrela honela laburbil daitezke esanguratsuenak:

- Penfield eta Roberts ([1959](#)) : 9 urte
- Lenneberg ([1967](#)) : pubertaroa
- S. D. Krashen ([1976](#)) : 5 urte

Gaur egungo ikerketek erakutsi dute aro kritikoaren hipotesia ez dela modu bakarrean uler daitekeen proposamena. Autore batzuek hizkuntza gaitasun guztientzat epe bera iradokitzen dute, beste batzuek berriz trebetasun bakoitzarentzat muga desberdinak. Gainera, lehen hizkuntzaren eta bigarren hizkuntzaren kasuak bereizi behar dira. Horregatik, Singletonek (2005) dio CPH “kolore askotako berokia” dela, interpretazio eta aplikazio anitz dituen teoria bat dela.

Aro kritikoaren inguruan ez dago adostasun bakarra. Denboraren mugak desberdin ulertzen dira, eta ikerketek erakusten dute faktore askok baldintzatzen dutela hizkuntza-eskurapena (kognitiboak, sozialak, afektiboak...).

Ikuspegi teoriko hau jorratu ondoren, artikulu zehatz bat irakurri eta galdera bidez sakonduko duzu gaian euskararen berezko ikuskeria ere emanaz.

! Bigarren ariketa

Irakurri Barreña (1994) artikulua eta erantzun dagozkion itemak (banaka).

1. Zelan ulertzen dute sortzaileek delako Gramatika Unibertsala?
2. Zelan liteke gramatikaren eta sintaxiaren jabekuntza bideratzen duen ahalmena gizakiok genetikoki daukagula esatea?
3. Zein motatako hornia da giza hizkuntzaz jabetzea ahalbideratzen duena?
4. Baino zelan izan liteke haurrak bere ama-hizkuntzaz jabetzea, jasotzen duen hizkuntz esperientzia mugatua eta okerrez betea bada?
5. Zer da Gramatika Unibertsala?
6. Zertzuk dira hizkuntzaren parametroak? Adibideak eman.
7. Nola ikasten du haurrak hizkuntza? Entseiu / errakuntza? Hurrenkerarik bada?
8. Zein adinarekin hasten da haurra ergatiboa edo pluralaren komunztadura erabiltzen? Eta autozuzentzeko gaitasuna?
9. Zertan oinarritzen da hizkuntza jabekuntzaren garapena?

Bibliografia osagarria

Gutierrez Mangado, M. J., & Ezeizabarrena Segurola, M. J. (2022). *Hotsetik hitzera Nola bereganatzen dute hizkuntza haur euskaldunek?* Erein Argitaletxea.

2 Hizkuntzalaritzaz

Hizkuntzaren Didaktika ulertzeko, ezinbestekoa da hizkuntzaren sakonaz eta konplexutasunaz jabetuta egotea. Horretarako, oinarrizkoa da hizkuntzalaritzaren ekarpenetan murgiltzea: hizkuntza sistematikoki aztertzen duen diziiplina da, eta bere baitan hainbat azpieremu biltzen ditu (fonetika, fonología, morfología, sintaxis, semántica, pragmática...). Arlo hauek guztiak hizkuntzaren dimensio anitzak azaltzen dituzte, eta ikuspegi teórico zein aplicatuak uztartzen dituzte. Beraz, ikasleak kontziente izan behar du hizkuntzaren irakaskuntza ez dela ikuspegi bakar batekin ulertu edo garatu daitekeen zerbait, baizik eta ezagutza askotariko eta konplexu baten gainean eraikitzen dela.

Horrez gain, aurrera egiteko glosategia sortu beharko duzu, pausoz pauso eta zure adibide propioak gehituaz, ertz batzuei buruzko ezagutzak barneratu edo gogoratu ahal izateko.

2.1 Zer da Hizkuntzalaritza?

Hizkuntzalaritza hizkuntzarekin eta harekin lotutako fenomenoekin arduratzen den zientzia da. Hizkuntzak sistema gisa funtzionatzen du, eta sistema horren baitan hainbat azpieremu bereizten dira: soinuak (fonetika eta fonología), formak eta egiturak (morfosintaxis), hitzen esanahiak (semántica eta pragmática), eta abar. Diziiplina honek hizkuntza modu objektibo eta sistemáticoan aztertzea du helburu, haren egitura, erabilera eta garapena hobeto ulertzeko.

Hizkuntzalaritzak ezagutza-esparru zabala hartzen du, eta ikerketa-ikuspegi oso desberdinak biltzen ditu. Batetik, hizkuntzaren barne-egitura aztertzen duten diziplinak daude; bestetik, hizkuntza gizartean, garunean edo historian nola funtzionatzen duen ikertzen dutenak. Horregatik, hizkuntzalaritzaren barruan hainbat adar edo azpiadarrak bereizten dira, bakoitzaz bere helburu eta metodologiarekin:

Taula 2.1: Hizkuntzalaritzaren inguruko disziplina batzuk

Adarra	Azalpena
Hizkuntzen jabekuntza	Gizakiak hizkuntza nola eskuratzenten duen aztertzen du, bai lehen hizkuntzaren ikaskuntza (haurrengan), bai bigarren hizkuntzen ikaskuntza.

Adarra	Azalpena
Hizkuntzalaritza antropologikoa	Hizkuntza eta kultura arteko harremana aztertzen du; hizkuntza giza gizartearen adierazpen kultural gisa ikusten du.
Soziolinguistika	Hizkuntza eta gizartearen arteko harremana aztertzen du: hizkuntza aldaketa, bariazioa, diglosia, hizkuntza politika, etab.
Psikolinguistika	Hizkuntza nola prozesatzen eta ekoizten duen aztertzen du garunean, arreta berezia jarri hizkuntza ulermenean eta ekoizpenean.
Neurolinguistika	Hizkuntzaren prozesamendu neurologikoa aztertzen du, hau da, garunaren egitura eta funtziok hizkuntzan duten eragina.
Hizkuntzalaritza historikoa edo konparativa	Hizkuntzen jatorria, bilakaera eta ahaidetasunak aztertzen ditu, hizkuntza familiak eta aldaketa fonologiko edo gramatikalak barne.
Corpusaren hizkuntzalaritza	Hizkuntza aztertzeko testu bilduma handiak (corpusak) erabiltzen ditu, datu errealetan oinarritutako azterketa sistematikoa eginez.
Hizkuntzalaritza konputazionala	Hizkuntzaren prozesamendu automatikoa aztertzen du; esaterako, itzulpen automatikoa, hizkuntza ereduen garapena edo hizketa-ezagutza.
Hizkuntzalaritza aplikatua	Hizkuntzalaritzako jakintza beste esparru batzuetan aplikatzen du, batez ere hezkuntzan, osasunean edo teknologiaren arloan.
Hizkuntzaren didaktika	Hizkuntza nola irakasten eta ikasten den aztertzen du, irakas-metodologiak, ikaskuntza-prozesuak eta testuinguru pedagogikoak kontuan hartuta.

Hizkuntzalaritzaren aniztasun horrek erakusten du hizkuntza fenomeno konplexua dela, eta haren azterketak ikuspegi anitz eskatzen dituela. Hizkuntzaren Didaktikaren arloan, hizkuntzalaritzaren oinariak ezagutzea funtsezkoa da, hizkuntza nola ikasten den, nola irakasten den eta zer faktorek eragiten duten ulertzeko. Horregatik, hurrengo atalean, hizkuntza ikasteko prozesuan eragina duten faktore nagusi batzuk aztertuko ditugu

2.1.1 Zer izan behar dugu kontuan hizkuntza bat ikasterakoan?

Hizkuntza bat ikastea ez da prozesu lineala eta mekanikoa; aitzitik, hainbat faktore kognitibo, afektibo eta sozialek eragina dute ikaskuntzaren arrakastan edo zaitasunean. Horien artean, hiru nabarmendu ohi dira: arreta, filtro afektiboa eta kanpoko zein barneko faktoreak. Hauek

dira hizkuntzaren jabekuntzan eta didaktikan kontuan hartu beharreko funtsezko eremuak, ikasle bakoitzaren esperientzia eta erritmoa ulertzeko giltzarriak.

Arreta funtsezkoa da hizkuntza prozesatzeko eta esanguratsua den informazioa bereizteko. Hizkuntza-ikaskuntzan, arreta aktiboak ahalbidetzen du hizkuntza-elementuak antzematea, loturak egitea eta ezagutza berria eskuratzea. Askotan, ordea, ikasleak ez dira kontziente jasotzen ari diren mezu guziez, eta arreta selektiboaren eta prozesamendu automatikoaren arteko oreka garrantzitsua da. Ariketa praktiko batzuek —hala nola ikus-entzunezko esperimentuek— erakusten dute gure arreta mugatua dela, eta horrek hizkuntza-ikas prozesuan dituen ondorioak kontuan hartu behar direla.

Filtro afektiboa, berriz, hizkuntza ikasteko motibazioari eta egoera emozionalei lotutako mekanismo psikologiko bat da. Dulay eta Burt (1977) eta Krashen (1981; 1982) bezalako ikertzaileek garatu zuten kontzeptua, eta azpimarratzen dute faktore emozionalek (motibazioa, antsietatea, autoestimua, segurtasun falta...) zuzenean baldintzatzen dutela ikaskuntza. Filtroa altua denean, ikasleak beldur edo segurtasun faltarekin aritzen dira, eta hizkuntza berria barneratzea zailagoa da. Filtroa baxua denean, berriz, ikaslea lasaiago, irekiago eta arriskuak hartzeko prestago agertzen da, ikaskuntza errazago eta eraginkorrago bihurtuz. Giro positibo eta segurua sortzea, beraz, ezinbestekoa da.

Azkenik, kanpoko eta barneko faktoreek ere eragin nabarmena dute. Kanpoko faktoreen artean daude, adibidez, ikas-ingurunea, irakasleen estilo didaktikoa, edukiaren egokitasuna edo talde-dinamika. Barneko faktoreen artean, berriz, ikaslearen aurreko esperientziak, hizkuntzarekiko jarrera, helburu pertsonalak eta estilo kognitiboak aipa daitezke. Faktore hauek guztiak ikaslearen erritmoa, estrategiak eta motibazioa baldintzatzen dituzte.

Labur esanda, hizkuntza ikasteko prozesuan arreta, faktore emozionalak eta testuingurua kontuan hartzea ezinbestekoa da. Faktore horiek ez dira ikasle bakoitzarengan modu berean agertzen, eta horregatik, irakasleak sentikortasun handiz eta ikuspegi integratzaile batetik aztertu behar ditu. Horrek ahalbidetuko du ikaskuntza-prozesuak eraginkorragoak, esanguratsuagoak eta pertsonalizatuagoak izatea.

2.1.2 Zer da filtro afektiboa?

L2 jabekuntza/ikaste prozesua ulertzeko teoria bat da, eta arrakasta edo hutsegitearekin lotutako aldagai emozionalak azaltzen ditu.

Filtro psikologiko ikustezina da eta L2 jabekuntza/ikaste prozesua erraztu edo oztopatu dezake. Filtro afektiboa altua denean, ikasleak estresa, antsietatea edo konfiantza eza senti ditzake, eta horrek ikaskuntza zaildu dezake. Baxua denean, ikasleak jarrera positiboa erakusten du eta arriskatzeko prest dago, ikaskuntza erraztuz.

Hausnarketa

- (a) Filtro afektiboa kontuan hartuta, zer nolako esperientzia izan duzu beste hizkuntzak ikasterakoan?
- (b) Zer egin dezakegu filtro afektiboa txikitzeo?

2.2 Hizkuntzaren atal nagusiak

Hizkuntzalaritzaren arlo nagusiak semantika, pragmatika, morfologia, sintaxia, fonetika eta fonologia dira. Hona hemen bakoitzaren azalpen orokorra eta adibideak.

2.2.1 Semantika eta Pragmatika

Semantika eta pragmatika hizkuntzaren esanahiari heltzen dioten bi azpidisziplinak dira, baina ikuspegi desberdinatik. Semantikak hitzek, esaldiek eta egiturek duten esanahi sistematikoa aztertzen du, testuingurutik kanpo, hau da, esanahi literala eta gramatikalari erreparatzen dio. Pragmatikak, berriz, hizkuntza testuinguru erreala batean nola erabiltzen den aztertzen du, eta esanahia ulertzeko funtsezkoaren testuinguruaren, aurreikuspenen eta helburu komunikatiboen rola azpimarratzen du. Beraz, bien arteko bereizketa nagusia da semantika esanahi finkoetan oinarritzen dela, eta pragmatika, berriz, esanahiaren erabilera eta interpretazioa ulertzeko testuingurua kontuan hartzen duela.

Semantika: Zeinu linguistikoen esanahiaz arduratzen da. Hitzek duten erreferentiaz eta esanahien arteko erlazioez arduratzen da, baita esanahien aldaketez ere.

Pragmatika: Hizkuntzaren erabilera aztertzen du testuinguru zehatzetan, komunikazio-egoeraren arabera esanahiak nola moldatzen diren kontuan hartuta.

Esate baterako

Lagun bat afaltzera gonbidatzen duzu, eta zure lagunak pastel bat hartzen duenean, zure alabak esaten dio:

Pastela jaten baduzu gehiago lodituko zara!

Esaldi horrek esanahi zuzena du (semantika), baina egoera sozialak eraginda, amak uler dezake lagunari lodia dela esan diola (pragmatika).

! Ariketa

Zuk horren antzerako adibide bat aurkitu behar duzu, ahal bada bizi izandako zerbait kontatuz eta analizatuaz.

Ona izan daiteke gurasoei galdeztzea.

Irudia 2.1: Ezagutza prosodikoa umetan, adibide bideoa

🔥 Glosarioa, semantika eta pragmatika

Bilatu hurrengo kontzeptuen definizioa eta euskarazko adibideak:

- hiponimoa
- hiperonimoa
- sinonimoa
- antonimoa

- homonimoa

2.2.2 Morfologia eta Sintaxia

Morfologia hizkuntzaren azterketa maila formalenetako bat da, eta hitzen barne egitura du aztergai. Zehazki, hitzak nola osatzen diren, zein osagai dituen eta osagai horiek zer esanahi edo funtzio duten aztertzen du. Morfemak, hau da, esanahia duen unitate txikienak, morfologiaren oinarria dira. Morfema batzuk lexikalak dira (erroa, esanahia daramana), eta beste batzuk gramatikalak (kasua, denbora, aspektua, pertsona... markatzen dutenak). Morfologiaren bidez, hitzen forma eta egitura gramatikala ulertzen dugu, eta horrek ahalbidetzen du hizkuntza egoki ekoiztea eta ulertzea. Sintaxia, berriz, hitz horiek nola konbinatzen diren aztertzen du, hau da, sintagmaka, perpausak eta esaldi egiturak nola osatzen diren eta zer funtzio duten testuinguruan. Bi mailak elkarri lotuta daude: morfologia hizki mailatik hitzera doa, eta sintaxia hitzetik testura.

2.2.2.1 Morfologiaren adibidea

Lagunarekin	etorri	nintzen
Lagun-a-rekin	etor(r)-i	n-in-tze-n
Izena-artik.det.-soziatiboa	aditz erroa-aspk.	1.per-erro.asp-1.per-irg.

Hitza maila goreneko unitatea da, eta morfema unitate minimoena. Morfema gramatikalak (deklinabidea, artikuluak...) eta morfema lexikalak (erroak) bereizten dira.

Deklinabideak izen-sintagmen kasu gramatikalak markatzen ditu (absolutiboa, partitiboa, ergatiboa, datiboa, eta abar). Kasu bakoitza adibideekin azaltzen da.

Euskararen kasua

Euskararen morfologiak berezitasun nabarmenak ditu: hitza maila goreneko unitatea da, eta morfema unitate minimoena. Morfema gramatikalak funtzio sintaktikoak adierazten dituzte (adib. kasu-markak, artikuluak), eta morfema lexikalak erroaren esanahia.

Deklinabidea da euskararen egitura nagusietako bat, eta izen-sintagmen bidez markatzen dira kasuak.

Kasu gramatikal nagusiak:

- Absolutiboa: \emptyset — *mutil bat dator*
- Partitiboa: $-rik$ — *ez du dirurik*
- Ergatiboa: $-k$ — *neskak jan du*
- Datiboa: $-i$ — *amari eman diot*

Leku-denborazko kasuak:

- Inesiboa: **-n** — *etxean*
- Leku-genitiboa: **-ko/-go** — *etxeko*
- Adlatiboa: **-tik, -ra, -rako, -raino, -rantz** — *etxetik, etxera, etxerako, etxeraino, etxerantz*

Beste osagarri batzuk:

- Genitiboa: **-en** — *neskaren*
- Instrumentala: **-z** — *gaztelerez*
- Soziatiboa: **-kin** — *neskarekin*
- Motibatiboa: **-(n)gatik** — *neskagatik*
- Destinatiboa: **-entzat** — *neskarentzat*

🔥 Aztertu hurrengo esaldia morfologikoki

- Amaren etxera noa.
- Atzo ez ginen eskolara eterri.
- Hemen salda dago.
- Medikuarengana joan behar dut.

(Laguntza: [IXA demo](#) ; beti ez da zuzena ChatGPT 5, baina ulertzan lagun dezake pazientzia apur batekin)

2.2.2.2 Sintaxia

Maila morfologikoa eta sintaktikoa bereizten dituen ezaugarririk nagusiena ikuspegiaren aldaketan datza: morfologian ikuspegi paradigmatikoa nagusi den bitartean, syntaxian sintagmatikoa da. Morfologian hitza da aztergai nagusia, baina syntaxian, hitzen arteko konbinazioak (kateak, sintagmak, perpausak) aztertzen dira. Azterketa sintaktikoa desanbiguazio morfosintaktikotik hasten da, hau da, hitzek testuinguruan duten funtziotari erreparatzen zaionean. Horren ondoren, osagai sintagmatikoen arteko loturak aztertzen dira. Bai desanbiguazio morfosintaktikoan bai analisi sintaktikoan, erabilitako irizpideen arabera (oinarritutako informazioa, helburuak, etab.) hurbilketa-moduak askotarikoak izan daitezke. Azken batean, syntaxira nola hurbiltzen garen ikuspegiaren araberakoa da, Aduriz et al. (2011).

🔥 Glosarioa, morfologia eta syntaxia

Bilatu hurrengo kontzeptuen definizioa eta euskarazko adibideak:

- izen-sintagma
- aditz-sintagma

- ergatiboa
- komunztadura
- perpausa

2.2.3 Fonetika eta Fonologia

Fonologia eta fonetika hizkuntzaren soinuak aztertzen dituzten bi diziiplina dira, baina ikuspegi eta helburu desberdinekin. Fonetika hizkuntzaren soinuak fisikoki nola sortzen, transmititzen eta hautematen diren aztertzen du, hau da, soinuaren ekoizpena, akustika eta pertzepzioa ditu aztergai. Fonologiak, berriz, hizkuntza bateko soinuak sistematikoki nola funtzionatzen duten aztertzen du: fonemak identifikatzen ditu eta horien arteko kontrasteak, banaketa ereduak eta funtzio linguistikoa ikertzen ditu. Laburki, fonetikak soinuaren alderdi fisiko eta orokorrak aztertzen dituen bitartean, fonologiak hizkuntza jakin batean soinu horiek nola antolatzen diren eta zer rol duten aztertzen du.

2.2.3.1 Fonologia

Fonemak eta beraien funtzioa aztertzen dituen zientzia. Fonemak unitate linguistiko txikienak dira, ez daukate esanahirik eta abstraktuak dira. Esanahiak bereizteko balio dute: adibidez, *kopa* eta *topa*. /k/ eta /t/ ez dute esanahirik, baina bi hitz hauek bereizteko balio dute.

2.2.3.2 Fonetika

Fonetikak soinuak/hotsak eta beraien ekoizpena aztertzen dituen zientzia da. Hau da, soinuak nola eratzen diren eta nola hautematen diren. Hotsak fonemen errepresentazio materialak dira.

Irudia 2.3: Xhosa hizkuntza

Irudia 2.4: Hizkuntza tonalak

Euskararen hotsak

- **Bokalak:** /a/, /e/, /i/, /o/, /u/, /y/.
- **Kontsonanteak:** 24 fonema kontsonantiko, sailkatzen dira ahots korden ekintzaren, aho/sudur barrunbearen, ahoskuneen eta ahots moldearen arabera.

🔥 Glosarioa, fonetika eta fonología

Bilatu hurrengo kontzeptuen definizioa eta euskarazko adibideak:

- alofona
- fonema
- hiatoa
- azentua
- diptongo

Ariketak

! Hizkuntzaren elementuen jabekuntzaren hurrenkera

Marraztu hizkuntzaren elementuen jabekuntzaren hurrenkera; Barreña (2012) eta Garcia et al. (2014) erabili euskararako.

Hurrengo ariketa gehigarria da, kontzeptuak hobeto ulertzera bideratutakoa.

! Hizkuntzen alderaketa

Euskara alderatu beste hizkuntza batekin ezaugarri linguistikoetan oinarrituta.

Sakontzeko bibliografia

Euskaltzaindia. (1987). *Euskal Gramatika: Lehen Urratsak (EGLU)*.

Korta, K. (2001). Begiratu zabala gaur egungo pragmatikari. *Gogoa: Euskal Herriko Unibertsitateko hizkuntza, ezagutza, komunikazio eta ekintzari buruzko aldizkaria*, 1(2), 195–224.

Hizkuntzalaritzaren azterketak erakusten du hizkuntza ez dela komunikazio-tresna soila, baizik eta sistema konplexua, maila askotariko araukin eta funtziotako sozial, kognitibo eta afektiboen. Horregatik, hizkuntzaren didaktikan ezinbesteko da diziiplina honek eskaintzen duen ikuspegi zabala kontuan hartzea, ikasleek hizkuntza nola ikasten eta erabiltzen duten modu osoagoan ulertzeko.

Orain arte hizkuntzaren egitura eta dimentsio nagusiak aztertu ditugu ikuspegi teorikotik. Baino galdera garrantzitsu bat zabalik geratzen da: nola ikasten du umeak hizketan? Hurrengo atalean hizkuntzaren jabekuntza prozesuan sakonduko dugu, haurrek lehen urteetan hizkuntza nola bereganatzen duten eta zein faktorek baldintzatzen duten aztertzeari.

3 Nola ikasten du umeak hizketan?

Komunikazioaren garapena lehen urteetan etxean eta eskolan

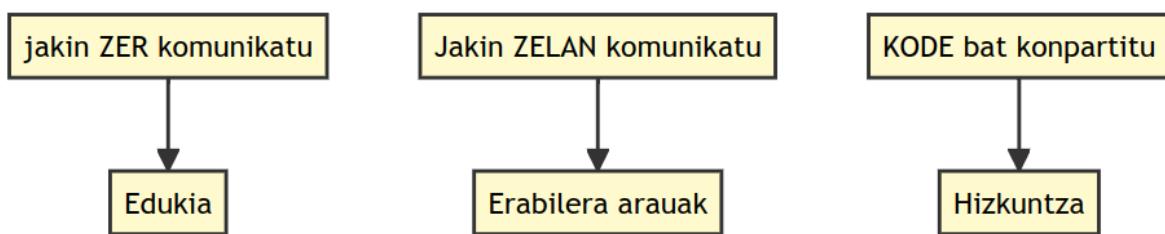
Galdera nagusi batek gidatuko du kapitulu osoa: nola bereganatzen du umeak hizkuntza bere lehen urteetan? Galdera horri erantzuteko hiru ardatz nagusi landuko ditugu:

1. Hizkuntza komunikatzeko tresna gisa: jabekuntza eta garapena komunikazioaren markoa.
2. Umearen eta helduaren eginkizuna hizkuntzaren jabekuntza-prozesuan.
3. Komunikazioaren garapena lehen urteetan.

Hasteko, ikus dezagun lehenengo ardatza.

3.1 Hizkuntza: Komunikatzeko tresna

Zer behar da hizkuntzak eraginkortasunez funtziona dezan? Hurrengo diagramak oinarrizko elementuen laburpena eskaintzen du:

Irudia 3.1: Hizkuntzaren erabilerarako elementuak

Hizkuntza tresna da, eta tresna hori erabiltzen ikasteko umeek hainbat esperientzia behar dituzte:

- Besteekin elkarrekintzan aritzea.
- Inguruko pertsonekin askotariko jarduerak bizitzea eta partekatzea.
- Helduen laguntza jasotzea, hauek umearren garapen momentura egokitutako estrategiak erabiliz.

Guretzat agerikoa izan daitekeen arren, gogoratu behar dugu hizketan jardutea ez dela bakarrik “hitz egitea”: komunikazio prozesu zabalago baten parte da. Horregatik, kontuan izan beharrekoak dira:

- Hizkuntzaren jabekuntza ez da lehenengo berbarekin hasten, baizik eta komunikazioaren oinarrriak ikastean.
- Berbaren agerpena prozesu horren barne ulertu behar da: beharrizan zehatzei erantzuteko sortutako baliabide eraginkorra da hitza, hizkuntzaren garapeneko ernamuina.
- Hizkuntzaren jabekuntza eta garapena komunikazioaren markoa ulertu behar dira.

3.2 Umearen eta helduaren eginkizuna hizkuntzaren jabekuntza-prozesuan

Hizkuntzaren jabekuntza prozesuan, bai umeak bai helduak eginkizun garrantzitsua dute, eta bien arteko elkarreragina funtsezkoa da garapen linguistiko arrakastatsurako. Alde batetik, umeak ez daude pasiboki jasotzen hizkuntza, baizik eta hizkuntzaren eraikuntzan parte hartzen duen subjektu aktibo gisa jokatzen dute, beren behaketa, esperimentazioa eta erabileraaren bidez. Bestetik, helduek —gurasoek, zaintzaileek edo inguruko hiztunek— ekarpen garrantzitsua egiten dute, umeen ulermen eta ekoizpena errazteko estrategiak erabiliaz. Testuinguru horretan, *formatuak* deituriko interakzio-egiturak eta helduek erabiltzen duten *andamiatzea* dira umeen hizkuntza-esperientziak egituratzen dituzten tresna nagusiak. Halaber, helduek haurrei zuzentzen dieten hizkerak (adibidez, tonua, egitura sinplifikatuak edo errepikapenak) umeen ulermen eta arreta errazten dute. Atal honetan lau ikuspegi horiek aztertuko ditugu, ume eta helduen arteko harremanaren dimentsio linguistiko eta didaktikoa hobeto ulertzeko.

3.2.1 Umearen paper aktiboa hizkuntzaren garapenean

Umea, jaiotzetik aurrera, bere esperientziak interpretatzen saiatzen da, eta horretarako dituen estrategia mugatuak erabiltzen ditu. Ez da pasiboa: hizkuntza aktiboki eraiki egiten du.

- Ezagutza-arloetan bezala, komunikazioan ere umeak aurre egiten die sortzen zaizkion arazoei. Material linguistikoa aztertu, inferentziak eta dedukzioak egin, oinarrizko legeak atera eta hipotesiak formulatzen ditu.
- Ez du jasotzen duen informazioa mekanikoki gordetzen: berreraiki egiten du, bere aurreezagutzetan oinarrituta.
- Ezagutzen duen material linguistikoarekin esperimentatzen du, hipotesiak egiazatzeko bideak bilatuz¹.

¹Honetan eta aurreko puntueta esandakoen adibidetzat har daiteke aurreko kapituluan ikusitako ume biren arteko elkarrizketa.

Lan hori egiteko, beharrezkoa du informazioa, hizkuntzari eta haren erabilerari buruz. Informazio hori interpretatzeko estrategiak ere garatu behar ditu. Baino, interpretazio ahalmen mugatuak direla eta, ezinbestekoa da **helduen laguntza**: haiek erraztuko diote bidea.

3.2.2 Helduaren ekarpene umearen eraikuntza-lanean

Helduak, lehen momentutik, haurrarekin komunikatzen saiatzen da. Gogoan izan haur jaioberri baten aurrean ia automatikoki berari hitz egiten diogula —nahiz eta jakin ez duela oraindik ulertzen—.

Helduaren ekarpene nagusiak:

- Umearekin dituen harreman komunikatibo zuzenetan hizkuntzari eta erabilerari buruzko informazioa eskaintzen dio.
- Umeak eraikitako hipotesiak baiezttatu edo zuzendu egiten ditu.
- Umearen lana errazten du, **andamiatze-prozesuaren bidez**, haurraren gaitasunetara egokituz:
 - interakzio marko egonkor eta mugatuak eskaintzen (formatuak),
 - hizkera eta esanahiak egokituz,
 - eta bestelako estrategia osagarriak erabiliz.

Heldua entzule aktiboa da: arreta jartzen du umeak adierazten duena ondo ulertzeko, eta haren esanak baliatzen ditu gaia garatzeko edo umea gehiago parte hartzera bultzatzeko.

3.2.3 Formatuak: andamiatze mota

Formatuak dira helduaren eta umearen arteko elkarrekintzaren patroiak, testuinguru mugatu, egonkor eta ezagunetan. Rolak argi banatuta daude, eta umeak pixkanaka bereganatzen du hasieran helduarena izan den rola.

Normalean, eguneroko errutinetan erabiltzen ditugu formatuak: jatean, lo hartzean, garbitzean, jolasean...

Formatu mota nagusiak bi dira:

- Arreta bateratuko formatuak: helduak eta haurrak une berean arreta objektu jakin batean jartzen dute (adib. irudi-liburuen irakurketa).
- Ekintza bateratuko formatuak: heldua eta haurra objektu batekin batera aritzen dira (adib. hartu-emaneko jolasak, sartu-aterakoak, eraikibotakoak...).

Adibidea

Zaintzailea (objektua seinalatuz): Begira.
Haurra: (...)
Zaintzailea: Zer da hori?
Haurra: (...)
Zaintzailea: Txakurtxoa.
Haurra: (...)
Zaintzailea: Bai, txakurtxoa. Nola egiten du txakurtxoak?
Haurra: (...)
Zaintzailea: Uau, uau.
Haurra: Au.
Zaintzailea: Holaxe, bai, uau, uau.

Formatuak interpretazio marko gisa funtzionatzen dute:

- Ingurua ulergarriago egiten diote umeari, bere gaitasun mugatuak kontuan hartuta.
- Umearen parte-hartzea errazten dute.
- Oinarritzko termino eta egitura linguistikoak eskaintzen dizkiote.

Adibidea: helduak andamiatzen du umearen diskurtsoa

Ama -: Esan izekoari non egon zaren.
Umea -: Parke.
Ama -: Parkean, bai, parkean egon gara. Eta zer ikusi duzu? Esan izekoari zer ikusi duzun.
Umea -: Kua-kua.
Ama -: Ahatetxuak, ezta?
Umea -: Bai.

3.2.4 Helduak ume txikiari zuzentzen dion hizkeraren ezaugarrriak

Haurrek hizkuntza ikasten dutenean ez dira ezagutzaren hartzale pasiboak, baizik eta prozesu aktibo eta sozial batean parte hartzen duten subjektu aktiboak. Hizkuntzaren jabekuntza ez da haurraren buruan isolatutako garapen bat; alderantziz, testuinguru sozialean eta harremanetan txertaturik gertatzen da. Prozesu horretan, haurra bera da hizkuntza eraikitzen duena bere erabilera eta esperientzien bidez, baina era berean, inguruko helduek —bereziki familia ingurukoek— funtsezko eginkizuna dute. Helduen laguntza eta hizkuntza-jokabideek haurrek ulertu eta komunikatzeko duten gaitasuna egituratu eta aberasten dute. Atal honetan, ume eta helduaren arteko elkarrekintzan oinarritutako hizkuntzaren jabekuntza-prozesua aztertuko dugu: haurraren jarrera aktiboa, helduaren

ekarpena, komunikazioaren egiturak (formatuak eta andamiatzea), eta haurrei zuzendutako hizkeraren ezaugarri bereziak izango ditugu hizpide.

Hizkera berezi bat erabiltzen dugu ia gizarte guztietan:

- Tono altuagoak eta intonazio markatuagoa.
- Erritmo motelagoa.
- Sistema lingüistiko simplifikatuagoa:
 - artikulazio argia,
 - esaldi laburrak eta simpleak,
 - lexiko arrunta eta errepikakorra.
- “Orain eta hemen” testuinguruari oso lotua.
- Galderazko, agintezko eta harridurazko perpaus ugari.
- Hedatzeak: umearen esanak gramatikalki osatu edo semantikoki aberasten dituzten erantzunak.

Hizkera mota horrek umea erosoa sentiarazten du, arreta errazten du eta hizkuntza-eredu argia eskaintzen dio.

Hizkuntzaren jabekuntza prozesua eraikuntza aktiboa da: umeak hipotesiak formulatu eta egiaztatzen ditu, eta helduak andamiatze estrategiak erabiliz erraztu egiten dio. Formatu eta hizkera berezi horien bidez, umearen komunikazio-gaitasuna modu eraginkorrean garatzen da.

3.3 Komunikazioaren garapena lehen urteetan

Umeen hizkuntza-garapenaren oinarriak lehen urteetan jartzen dira. Etapa hauetan komunikazioaren forma ezberdinak sortzen dira, eta pixkanaka haurra hizkuntza erabiltzen hasten da.

3.3.1 Komunikazio aurrelinguistikoan

Komunikazio aurrelinguistikoan umeak oraindik ez ditu hitzak erabiltzen, baina komunikatzeko modu eraginkorak garatzen ditu.

3.3.1.1 Hastapenak (0-4 hilabete)

Umea:

- Izaki aktiboa da, inguruarekin harremanetan jartzen da eta interpretatzen saiatzen da.
- Portaera ezberdinak erakusten ditu pertsonekin eta objektuekin.
- Berezko portaera batzuei esker (erreflexuak, biorritmoak, aurpegi-erakarpena, giza ahotsaren bereizmena, bokalizazioak...) lehen harreman sozial primitiboak garatzen ditu, nahiz eta oraindik intentziorik ez izan.

Heldua:

- Hasieratik saiatzen da komunikazio-harremanak sortzen.
- Ume txikiaren portaerei intentzioa eransten die eta bere portaera haurrarena egokitzen saiatzen da: mugimenduak, keinuak eta bokalizazioak txandakatuz (proto-elkarritzeta).
- Interakzio-marko egonkorra eskaintzen dizkio, bera izanik harremanaren gidaria.
- Afektibilitate adierazpen ugariz aberasten du elkarrekintza.

3.3.1.2 Garapena (5-12 hilabete)

Etapa honetan, komunikazioan jauzi garrantzitsuak gertatzen dira:

- 4-6 hilabeteren umeak objektuekiko interesa erakusten du, eta umea-heldua bikotea triangelu komunikatibo bihurtzen da.
- Bere portaeren balio komunikatiboa ikasten du: keinuak, aurpegiera, begirada eta bokalizazioak erabiliz asmoak, interesak eta nahiak adierazteko.
- Bokalizazioak gero eta gehiago hurbiltzen dira inguruko hizkuntzaren soinuetara.
- Urte bukaeran jolas berriak sortzen dira, eta horietan elkarrizketaren arauak barneratzen ditu (Bruner-ek “jolas formatuak” deituak).
- Afektibilitateak jarraitzen du izaten komunikazioaren aurrerapenen motor garrantzisuetako bat.

3.3.1.3 Jolasak eta komunikazioaren garapena

Urte bukaeran agertzen diren jolasek (hartu-eman, sartu-atera, kuku...) elkarrizketaren oinarritzko arauak islatzen dituzte:

- Asmoen iragarpena: bestearen nahi interpretatzea eta norberarena adieraztea.
- Mekanismo deiktikoak: testuingurura erreferentzia egitea.
- Gai bateratuak: gaia partekatzea eta horren inguruan bariazioak egitea.

3.3.2 Komunikazio linguistikoa

Komunikazio linguistikoa hitzen erabilerarekin hasten da eta berehala bizkortzen da umearen garapena.

3.3.2.1 Hastapenak (12-24 hilabete): keinutik berbara

- Garapen biologiko eta kognitiboarekin batera, komunikazio-esperientzia konplexuagoak izaten ditu.
- Asmoak modu zehatzago eta ekonomikoagoan adierazi nahi ditu, eta horrek **hitzak** erabiltzea bultzatzen du.
- Lehen berbak keinuen funtziak ordezkatzen dituzte (eskatzea, eskaintza, ukatzea...).
- Hasieran ez dute helduentzat duten esanahia bera; pixkanaka egokitzen dira erabilera arruntera.
- 18-24 hilabete inguruan, berbak funtziak berriak betetzen hasten dira: informazioa eskatu, galderak erantzun...

3.3.2.2 Garapena (2-3 urte)

Umeak hizkuntza gaitasun berriak bereganatzen ditu:

- Hiztegiaren hazkunde azkarra: kategoria gramatikal guztietako hitzak erabiltzen ditu (izenak, aditzak, izenordainak, adjektiboak, artikuluak...).
- Aditzak hasieran infinitiboan eta orainaldian.
- Lehen konbinazio sintaktikoak sortzen ditu.
- Hiru urterako gai da mintzagaiari jarraitu eta informazioa gehitzeko, baita argitzeko eskaerak egiteko ere.

3.3.2.3 3 urteko umea

Sozialki: Elkarritzketaren oinarrizko arauak ezagutzen ditu eta interakzioak izan ditzake. Hala ere, arrakasta gaiaren eta solaskidearen trebetasunaren menpekoa izango da.

Kognitiboki: Mundua kategorizatu du eta buru-errepresentazioak erabiltzen ditu gertakizunak ulertu, aurresan eta gogoratzeko.

Linguistikoki: Oinarrizko egitura linguistikoak eraikitzen ditu gertatutakoaren berri emateko eta laguntzaz informazio berria partekatzeko. Hala ere, oraindik mugatua da gaitasuna diskurtso luze eta autonomoetan.

(M. Comadevall & M.C. Cardona)

3.3.3 HHko lehen zikloko irakasle batek kontuan hartzeko

Lehen hezkuntzako lehen zikloan, irakasleak kontuan izan beharko ditu haurren komunikazioaren ezaugarriak:

- Umeak hizkuntza komunikazio-harreman errealetan ikasten du, motibagarriak eta bere ahalmenetara egokituak badira.
- Hasieran interakzioaren antolaketa helduaren esku dago.
- Afektibilitatea funtsezkoa da garapenerako.

Lehen urteetan komunikazioa aurrelinguistikoa da hasieran, baina 12 hilabetetik aurrera hitzek garrantzia hartzen dute. Hitzaren bidez, umearen komunikazio-gaitasuna azkar zabaltzen da: lehen keinuen funtzoak ordezkatz, geroago hiztegia eta egitura sintaktikoak garatuz. Hiru urterako, umea gai da hizkuntzaz baliatuz mundua partekatzeko, nahiz eta oraindik mugak izan diskurso autonomoetan.

3.3.4 3-6 urteko umea

Haurra hazten doan heinean, bere hizkuntza gaitasunak ere aberasten eta konplexuagotzen ditu. Etapa honetan berdinene arteko interakzioak gero eta garrantzi hangikoagokoak dira, eta hizkuntzak funtzio berri asko betetzen hasten dira.

Umearen ezaugarriak

- Askotariko interakzio-testuingurutan parte hartzen du, asmo eta solaskide ezberdinak. Hizkuntzaren erabileran duen esperientzia zabaltzen eta aberasten doa.
- Garapen kognitiboan aurrerapen garrantzitsuak egiten ditu: hiru urterekin zuen egozentrismoa gainditzen hasten da, espazio eta denbora erlazioetan aurrera egiten du, arrazoitze logikoak ulertzeko gai da eta bere ezagutzak kontzeptu berrieikin erlazionatzen ditu.
- Hiztegia aberastu egiten du eta baliabide linguistiko berriak eskuratzeko.
- Hizkuntzaren erabileran aurrerapen handiak egiten ditu testuinguruari lotuta eta, pixkanaka, testuingurutik askatzeko lehen pausoak ematen ditu.

Hizkuntzaren erabilera: kontestualizatutik deskontestualizatura

Kontuan hartu behar da haurrak hiru urte inguruan zaitasunak dituela oraindik diskurtsoa “hemen eta orain”-etik haratago eramateko. Lau urterako, ordea, helduaren diskurtso deskontestualizatua ulertzeko eta ekoizteko trebetzen hasten da. Bost urterako gai da produkzio-testuinguruan presente ez dauden gauzez eta gertaerez hitz egiteko.

Erabilera kontestualizatua	Erabilera deskontestualizatua
Mezua ulertzeko testuinguruak eta ez-hitzezko kodeek laguntzen dute Esanahia zuzenean negoziatzeko aukera dago	Mezua ulertzeko hitzetan oinarritu behar da, testuinguruak informazio gutxi eskaintzen du Esanahia negoziatzeko aukerak mugatuagoak dira
Hiztegi eta egitura linguistiko arruntagoak erabiltzen dira	Hiztegi zehatzagoa eta egitura konplexuagoak behar dira

Hizkuntza pentsamenduaren eta ekintzaren laguntzaile

Hizkuntza ez da bakarrik besteekin komunikatzeko tresna: umeak bere buruarekin ere komunikatzeko eta jarduera antolatzeko erabiltzen du.

- **3 urte:** hizkuntzak umearen jarduera laguntzen du, baina oraindik ez du jarduera planifikatzeko balio.
- **4 urte:** hizkuntza ekintza aurreratzen eta antolatzen hasten da; hizkuntza egozentrikoa nagusi.
- **5 urte:** hizkuntzak ekintza planifikatzeko eta antolatzeko balio du, tresna kognitibo gisa funtzionatzu.

Besteek umearekin dituzten harremanetan hizkuntza asmo ezberdinatarako erabiliko dutenez, umea erabilera edo funtzio horietan trebatuz joango da.

Hizkuntza funtzioen garapena

Haurrek hizkuntzaren bidez hainbat funtzi betetzen dituzte, lehenik oinarrizkoak, geroago abstraktuagoak.

- Lehenengo: norberaren burua finkatu, gidatu, kontatu.
- Geroago: arazoitu, iragarri, proiektatu, imajinatu.

Funtzio bakotzean, umearen erabilitako estrategiek erakusten dute zein puntutan dagoen garapena, eta horrek bere pentsamenduaren konplexutasun maila islatzen du.

- umeak funtzi horiek burutzeko erabiltzen dituen estrategia ezberdinek adieraziko dute garapenaren zein puntutan aurkitzen den, hau da, adierazten duen pentsamenduaren konplexutasun maila
- Umeak hiztegia aberastu eta hizkuntzaren oinarrizko egiturak eskuratuko ditu.

Umearen berbetaren ezaugarri formalak

3 urte:

- L1eko fonema gehienen ahoskatzea.
- Izenordain posesiboak, adjektiboak eta erakusleen erabilera.
- 3-4 hitzeko esaldi simpleak.
- Aditzak orainaldian eta aginteran.
- Aditzen aspektu burutuaren eta geroaren hastapenak.

4 urte:

- Hiztegi zabala eta nahiko zehatza.
- Izenordain pertsonalen erabilera zuzena.
- Perpaus konposatuen erabileraren hastapenak (bereziki koordinatuak).
- Galderetan izenordain galdetzaileen erabilera.
- Baldintzazko eta subjuntiboen hastapenak.

5 urte:

- L1eko fonemen ahoskatze zuzena.
- Hiztegi aberatsa.
- Esaldi konposatuen erabilera (koordinatuak eta menpekoak).

3.3.5 5-6 urteko umea

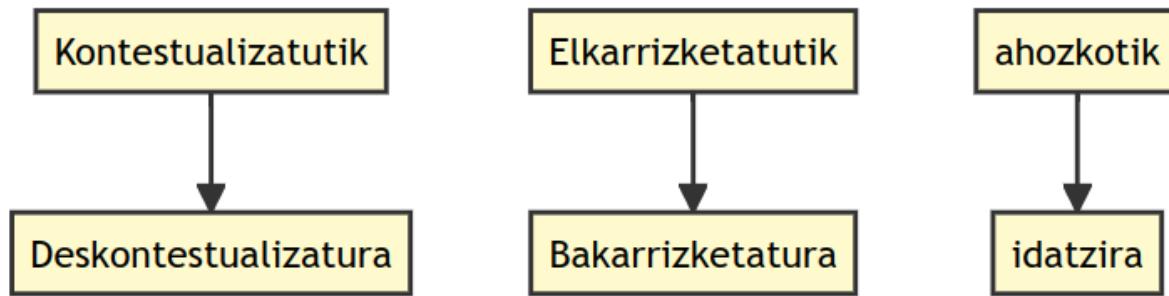
Etapa honetarako haurraren garapena nabarmenagoa da:

Sozialki: Jolasa hizkuntzaren bidez planifikatzen du eta besteekin koordinazio handiagoz jokatzen du, nahiz eta gatazkak oraindik gerta daitezkeen.

Kognitiboki: Bere ezagutza kontzeptualean bere kulturako hainbat eduki barneratzen ditu (landareak, animaliak, zenbakiak, espazioa, denbora...). Eduki horiek azalpen luzeagoak ulertzeko eta garrantzitsua dena gogoratzeko gaitasuna ematen diote.

Linguistikoki: 5000-6000 berba inguruko hiztegia du, egitura sintaktiko eta diskurtsibo sendoak erabiltzen ditu eta hizkuntzaren erabilera pragmatikoa ulertzen du, talde sozialaren barruan aritzeko nahikoa den neurrian.

3.4 Laburpena

Irudia 3.2: Erabilera kontestualizatutik deskontestualizaturako bidea

Hezitzailaek kontuan hartzeko	Egitekoak
Haurrak komunikazio egoeratan parte hartuz ikasten du hitz egiten	Komunikazio egoerak sortu, antolatu
Hizkuntzaren funtzi ezberdinak garatzeko, umeak askotariko komunikazio egoeratan parte hartu behar du	Era askotako komunikazio egoerak sortu, antolatu
Behar-beharrezko umeak komunikazio egoeratan parte hartu nahi eta ahal izatea Haurrak hizkuntzaren erabilera desberdinak elkarrizketetan ikasten ditu, berak baino gehiago dakien solaskide batekin	Haurrarentzako esanguratsuak eta neurrikoak diren eginkizunak proposatu Elkarrizketa esperientzia aberatsak bultzatu
Elkarrizketa esperientziak onuragarriak izateko, helduak umeak esan nahi duena kontuan hartu eta haren ahalmen linguistiko eta kognitiboetara egokituko da	Elkarrizketetan, adi egon umeak esan nahi duenari eta egokitzapenak egin berbentan eta esanahietan
Ume txikiak trebetasun komunikatiboak besteekin dituen harreman komunikatibo zuzenetan menperatzen ditu	Ume bakoitzarekin harreman indibidualak bultzatu
Komunikazioan aurrera egiteko, oso importanteak dira afektiboki gratifikanteak diren harremanak	Umeentzako afektiboki betegarriak diren harremanak bultzatu

Hezitzailaek kontuan izan behar dute hizkuntza ez dela bakarrik tresna komunikatiboa: haurren pentsamenduaren eta garapen afektiboaren motorra ere bada.

Aukerako (biblio)grafia

Gehiago eta sakonago jakiteko, oso gomendagarria da hurrengo liburua, euskaran ardaztuta eta azalpen didaktiko ugari gaztelania zein frantsesarekin:

Gutierrez Mangado, M. J., & Ezeizabarrena Segurola, M. J. (2022). *Hotsetik hitzera Nola bereganatzen dute hizkuntza haur euskaldunek?* Erein Argitaletxea.

Eta bideoetan oso interesgarriak izan litezke hurrengo dokumentalok (ingelessez ekoitzitakoak):

Ellis Entertainment (Director). (2004). *Baby Human.* <http://www.imdb.com/title/tt1414346/>

Hickman, D., Klein, L., Britain), C. F., Entertainment (Firm), R., Ltd, W. to W. T., & Networks, D. (Directors). (1994). *Baby it's you. Volume one, In the beginning., First steps.* [Australia] : Roadshow Entertainment. <https://trove.nla.gov.au/version/18675181>

Bideoon gaztelaniazko itzulpenak ere badira hor zehar; euskarazkorik ez dut ezagutzen.

4 Hizkuntza patologiak

Hizkuntza patologiei ere tarte bat eman behar zaio Haur Hezkuntzako graduko formakuntzan. Hala ere, ez dugu ahaztu behar formakuntzak ez duela bideratzen ez diagnostikorako ezta tratamendu espezialdurako ere. Horiek bestelako profesional espezializatuen esparruak dira. Hori argi izanda, ikasgai honetako ardatza Haur Hezkuntzako gelan egingo den lana izango da: haurrek izan ditzaketen zaitasunak ezagutzea eta irakasleak horren aurrean izan dezakeen jarrera lantzea. Beraz, lanketa nagusia talderik talde egin beharko duzuen lana eta derrigorrezko bibliografiakoa izango da.

4.1 Ohar batzuk

Neurohizkuntzalaritza bi diziplinen arteko gurutzagunean kokatzen da: neurologiak garunaren eta nerbio-sistemaren funtzionamendua aztertzen du, eta hizkuntzalaritzak hizkuntzaren egitura eta erabilera. Bi ikuspegi horiek elkartzen direnean, hizkuntza-nahasmendua azal daitezke garuneko lesio edo garapen desorekatu baten ondorioz.

Hizkuntza-nahasmenduen azalpena egiteko bi ikuspegi nagusi izan dira: - Lokalizacionismoa: hizkuntza-funtzioak garuneko gune zehatzetan kokatuta daudela dioen ikuspegia. Adibidez, Brocaren eta Wernickeren eremuak. - Konexionismoa: funtzio horiek ez daudela gune bakar batean lokalizatuta, baizik eta garuneko hainbat eremuren arteko sare konplexu baten emaitza direla defendatzen du.

Garuna eta hizkuntza harreman estuan daude: ideiak hizkuntzara eramatzen ditugu garunean sortzen eta prozesatzen diren mekanismoei esker. Horretarako ezinbestekoa da nerbio sistema, bi atal nagusitan banatua: - Zentrala (garuna eta bizkarrezur-muina) - Periferikoa (mintzamena, idazmena eta keinu-hizkuntzak ahalbidetzen dituzten loturak)

4.2 Hizkuntza nahasmendu batzuk

Organikoa	Funtzionala	Bigarren mailakoa
Afasia Anartria Alexia Agrafia	Hizkeraren atzerapen sinpleak	Nahasmen deribatuak
Disfasia Disartria Hipoakusia	Disfasia ebolutiboa Dislexia ebolutiboa Dislalia Disfemia Disfonia	(THDA, epilepsia...)

Eta horien azalpen laburtxua:

Afasia Garuneko lesio baten ondorioz sortutako hizkuntza-galera edo nahasmendua.

Disfasia Hizkuntza-garapenean atzerapen nabarmena, ez garun-lesio konkretu baten ondorioz.

Dislexia Irakurketa-prozesuaren nahasmendua, erritmoan eta zuzentasunean eragina duena.

Dislalia Fonema jakin batzuk behar bezala ahoskatzeo zaitasuna.

Disfemia Mintzamenaren erritmoan eta jariakortasunean gertatzen den eten edo errepikapena.

Disfonia Ahotsaren kalitatean, tonu edo intentsitatean gertatzen den alterazioa.

Disartria Mugimendu neuromuskularren alterazioak eragindako artikulazio arazoa.

Apunte hauetan eskema orokorra ematen da; xehetasunak eta kasu zehatzak ikasleen lanetan sakonduko dira.

! Lanketa: Hizkuntza patologia bat Haur Hezkuntzako gelan

Ikasgelako talde bakoitzak lantzeko patologiaren bat aukeratu behar du eta horren gainean hurrengo pausuak eman:

1. Justifikatu aukera (irakaslea konbentzitu aukeraketaren mesedeaz).
2. Aztertu nahasmendua hurrengo ardatzetatik:
 - Ezaugarriak (fisiologikoak, sozialak, portaerazkoak...)
 - Tratamenduak
 - Haur Hezkuntzako gelan antzeman daitezkeen ezaugarriak
 - Haur Hezkuntzako irakasleak hartu beharreko jarrerak
3. Gako kontzeptuak identifikatu.
4. Prestatu diapositibak oharrekin.
5. Talde osoaren aurrean aurkezpena egin.
6. Azterketa egin ikasitakoa ebaluatzeko.
7. Txostena aurkeztu irakasleari (niri), azterketaren emaitzen inguruko hausnarketa barne.

Bibliografia

Derrigorrezko bakarra aipatzen zaizuen arren, zuen txostenetan aukeratzen duzuen lana egiteko baliabide egokiak hartuko dituzuela espero da. **Derrigorrezko bibliografia hori azterketarako ere landu beharko da** beren-beregirako.

Derrigorrezkoa

Fernandez, B. (2012). *Hizkuntza patologiak*.

Hemen eskuragai

Osagarria

Bishop, D. V. M. (2017). Why is it so hard to reach agreement on terminology? The case of developmental language disorder (DLD). *International Journal of Language & Communication Disorders*, 52(6), 671–680.

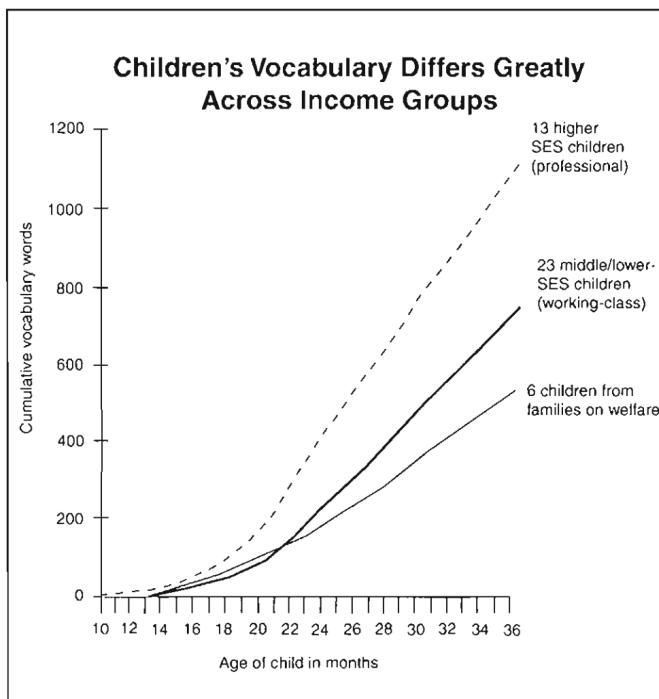
Moran Alvarado, Maritza Del Rocío, Vera Miranda, Lorena Yadira, & Morán Franco, Martha Raquel. (2017). Los Trastornos Del Lenguaje y Las Necesidades Educativas Especiales.: Consideraciones Para La Atencion En La Escuela. *Revista Universidad y Sociedad*, 9(3), 191-197. http://scielo.sld.cu/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S2218-36202017000300030

Peña-Casanova, J. (2019). *Manual de logopedia clínica*. Barcelona: Elsevier.

Redondo, A. M. & Lorente, J. (2004) Trastornos del Lenguaje. *Pediatria Integral*, VIII(8), 675-691.

Redondo & Llorente (2004) lana Ardilla Digital Hezkuntza Berezirako baliabide digitalen webgunean eskuragai, [esteka](#)

5 Ahozko hizkuntza Haur Hezkuntzan

Irudia 5.1: 42 umeren lexikoaren garapena, Hart eta Risley (2003) (jatorrizkoa Hart eta Risley (1995))

Our data provide us, however, a first approximation to the absolute magnitude of children's early experience, a basis sufficient for estimating the actual size of the intervention task needed to provide equal experience and, thus, equal opportunities to children living in poverty.

– *The 30 Million Word Gap By Age 3* - Hart eta Risley (2003)

Hart eta Risley-ren ikerketak (2003) agerian jarri zuen umeen lehen urteetako hizkuntza-esperientzien arteko aldea ikaragarria dela. Jatorri kultural baxuagoko familietako umeek, 3 urte betetzean, goi-mailako baliabideak zituzten familietako umeen aldean, 30 milioi berba gutxiago entzuten zitztela ondorioztatu zuten. Hitz-esperientzia horien gabeziak eragina du

haurren hizkuntza-garapenean eta, ondorioz, ikaskuntzan eta bizitzako aukeretan. Eta irakasle gaiari ere eragin behar lioke hizkuntza-arduradun izango den neurrian

Umeek mundua ezagutzeko, gizartean parte hartzeko eta ikaskuntza eraikitzeko lehen baliabidea ahozko hizkuntza da. Horregatik, Haur Hezkuntza etapako ardatzetako da hizkuntzaren garapena; ikasleen garapen linguistiko, kognitibo eta sozialaren funtsezko zutabea.

Ahozko hizkuntzaren lanketaren bidez haurrek aukera dute beren pentsamendua antolatzeko, esperientziak partekatzeko, besteen ideiak entzun eta ulertzeko, eta jakintza kolektiboa eraikitzeko. Eskolak, beraz, ezin du soilik ahozko hizkuntza bitarteko natural gisa hartu; aldi berean, ahozko hizkuntza ikasteko eduki eta helburu didaktiko nagusi ere bada.

Gainera, ahozko hizkuntza da, neurri handian, idatzizko hizkuntzarako zubi nagusia ere bada. Haurrek ahozko esperientzia aberats eta gidatuen bidez eskuratzentz dituzte gero irakurketan eta idazketan baliatuko dituzten estrategiak. Haur Hezkuntzan, hortaz, ahozko hizkuntza ez da arlo baten jarduera partikularra, baizik eta curriculum osoan zehar hedatzen den ikasteko eta irakasteko tresna.

5.1 Etxetik eskolara

Etxea eta eskola testuinguru ezberdinak dira; nahiz eta batean zein bestean hizkuntza ikasten dugun, inguruneen arteko aldeek baldintzatzen dituzte ikasteko aukerak eta bertan ikasitakoa ere bai. Horregatik, garrantzi handikoa da bi esparru horien ezaugarriak alderatzea eta bakoitzaren berezkotasunak ezagutzea, ulertzeko umeek nola egiten duten trantsizioa eta zer eskakizun berriri egin behar dieten aurre eskolara iristean.

5.1.1 Etxeko ezaugarriak

Etxea umeen lehen ikaskuntza-testuingurua da, eta bertan hizkuntzaren transmisioa modu natural eta espontaneoan gertatzen da. Haurrek gurasoekin eta hurbilekoekin partekatzen dituzten harreman afektiboek hizkuntzaren ikaskuntza baldintzatzen dute, eta elkarrizketak, jolasak zein eguneroko jarduerak hizkuntza-esperientzia aberats bihurtzen dituzte. Horregatik, etxeko testuinguruan lortutako hizkuntza-gaitasunak izango dira eskolako ikasketarako oinarritzko euskarri.

- Banan-banako interakzioak nagusitzen dira.

- Ikaskuntza espontaneoa da; ez dago aurrez planifikaturik.
- Elkarrizketak eta ikaskuntza umeen interes eta beharretatik abiatzen dira. Normalean helduekin egiten dituzten jarduerekin lotuta daude.
- Elkarrizketa-gaiak umearen bizitzarekin eta esperientziekin lotura estua dute.

Etxeko esperientziaren bidez haur guztiak eskuratzentzako oinarritzko baliabide linguistikoak eta ahozko erabilera kontestualizatuetan trebetasuna. Hala ere, haur batzuentzat kultura idatziarekin lehen harremanak ere etxean bertan hasten dira (ipuinak entzutea, liburuak ikustea, kantuak edo bertsoak entzutea), eta horrek aurrerago eskolan izango duten hizkuntzagarapenean eragina izan dezake.

5.1.2 Eskolako ezaugarriak

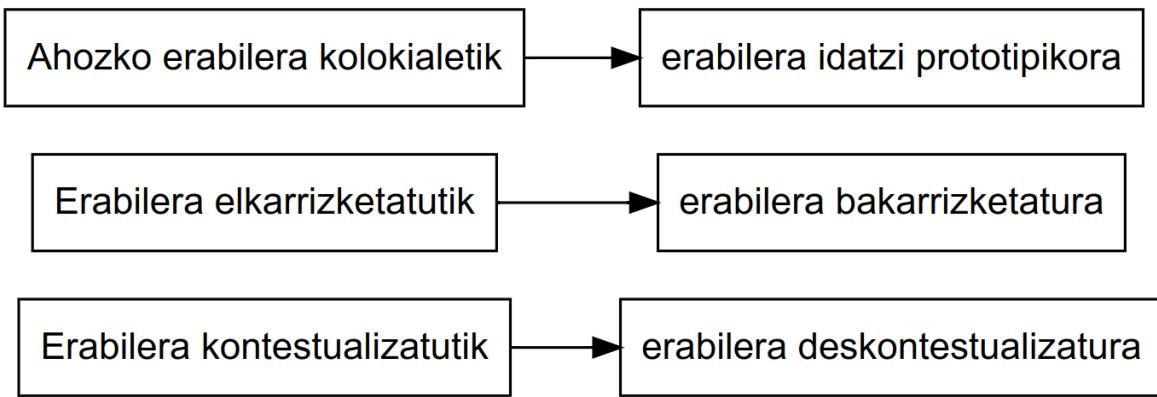
Eskola umeentzat ingurune berria da, ezaugarri berriak dituenak ; bertan hizkuntzaren erabilera baldintza eta helburu desberdinak mende dago. Umeek aurkitzen dute testuinguru egituratuago bat, bertan hizkuntza ez da soilik komunikatzeko baliabidea, baizik eta ikaskuntzaren tresna eta aldi berean ikasteko eduki nagusi. Horrek iradokitzentzutako hizkuntzaren erabilera eskolan askotan urrunago dagoela etxeko esperientziatik, eta horrek zailtasunak zein ikaskuntza-aukera berriak sortzen dizkie haurrei.

- Irakasleak ume talde handi batekin egiten du lan, eta umeen arteko interakzioak gero eta garrantzitsuagoak dira.
- Ikaskuntza planifikatua da, helburu eta jarduera zehatzekin.
- Umearen esperientzia eremua zabaltzen da: arreta gai edo jarduera batean jartzen eta eusten ikasi behar du, askotan bere eguneroko esperientziatik urrun dauden edukiekin.
- Eskolako ikaskuntza ez dago beti testuinguru hurbilarekin lotuta, eta horrek hizkuntzaren erabilera abstraktuagoak eskatzen ditu.

Eskolak, beraz, eskatzen du:

- Trebetasuna hizkuntzaren erabilera deskontestualizatuan eta abstraktuan.
- Forma linguistiko konplexuen erabilera.
- Curriculumeko edukiekin loturiko hiztegi espezifikoak ezagutzea.
- Umeen eguneroko esperientziatik urruntzen diren gaiei buruz hitz egitea eta jardutea.
- Mezuaren hartzalea irudikatzea, aurrez aurre egon beharrik gabe.

Eskolako hizkuntzaren praktika horiek, hasieran zailak izan daitezkeen arren, haurren gaitasun linguistikoak aberasten dituzte eta ahozko erabilera formalerako lehen urratsak suposatzen dituzte.

Irudia 5.2: Hizkuntzaren erabileraren garapena gure gizarte alfabetatuuan

5.2 Ahozko hizkuntza eta eskola

Eskola umeen hizkuntza-esperientziak aberasteko eta sistematizatzeko testuinguru nagusia da. Etxean haurrek ahozko komunikazioari loturiko oinarrizko trebetasunak modu naturalean eskuratzen baditzte ere, eskolak hizkuntzaren erabilera forma berrietara hurbiltzen ditu: diskurso abstraktuagoetara, kontzeptu zehatzetara eta ikaskuntza-prozesuan lagungarri izango diren komunikazio-moduetara.

Horregatik, ahozko hizkuntza ezin da soilik ikasleen artean gertatzen den elkarrizketa gisa ulertu. Eskolan, ahozko hizkuntza aldi berean da ikaskuntzarako tresna —gai akademikoak lantzeko, kontzeptuak argitzeko, pentsamendua garatzeko— eta ikaskuntzaren eduki nagusietako bat —umeek beraiek hizkuntza formalagoa erabiltzen ikasi behar baitute.

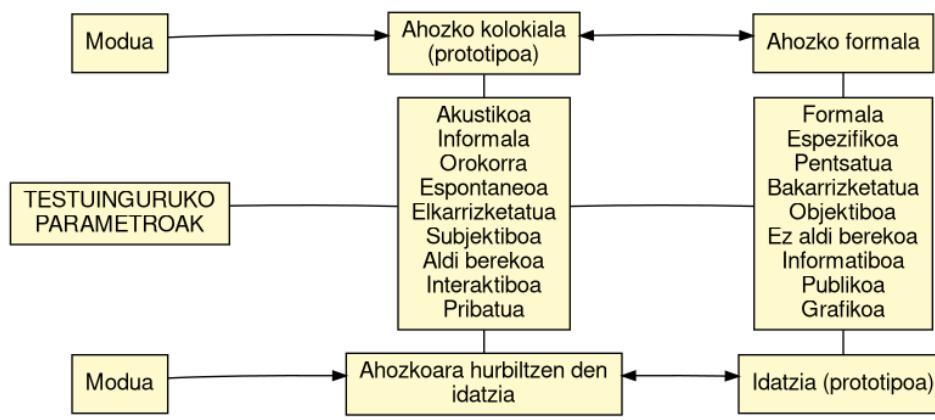
Askotan egiten den ahozkoaren eta idatziaren arteko bereizketa ez da erabat erreala. Gehienetan bi dimentsioen arteko ezaugarriak nahasten dira: ahozko testu batzuek idatziaren ezaugarriak dituzte, eta testu idatzi askotan ahozkoaren kutsua sumatzen da. Horregatik, gero eta gehiago erabiltzen da “continuum” kontzeptua, ahozkoaren erabilera kontestualizatuenetik idatziaren erabilera abstraktu eta deskontestualizatuenetaraino doan eskala bat irudikatzeko.

Eskolak haurrei aukera eskaintzen die continuum horretan aurrera egiteko, ahozko erabilera kolokialetik formalerantz, eta hortik idatzizko komunikaziorako jauzia egiteko. Horretarako, ezinbestekoa da hizkuntza-erabilera askotarikoak proposatzea, umeei hizkuntza modu naturalean erabiltzeko aukera emateaz gain, erabilera formal eta akademikoetara hurbiltzeko aukera ere eskaintzen dietenak.

5.2.1 Ahozkoia Idatzia: continuum batean

Eskolan ez da nahikoa ahozko eta idatzizko hizkuntzaren artean bereizketa zorrotza egitea; izan ere, benetako komunikazio-testu gehienek bi erregistroen ezaugarriak konbinatzen dituzte. Adibidez, ahoz esandako azalpen batek planifikazioa, egitura logikoa eta hiztegi espezifikoak izan ditzake, eta idatzizko testu batek, berriz, espontaneotasun eta ahozkotasun arrastoak izan litzake.

Hori dela eta, *continuum* baten irudia da egokiena: alde batean ahozko erabilera guztiz kontestualizatua dago, eta bestean idatziaren erabilera abstraktu eta deskontestualizatua. Eskolaren zeregin da haurrei aukera ematea continuum horretan mugitzen ikasteko, ahozko erabilera kolokialik abiatuta, baina pixkanaka ahozko erabilera formalago eta idatziaren antzekoagoetara hurbilduta.

Irudia 5.3

Continuum horren kontzientzia izateak aukera ematen die irakasleei jarduera egokiak planifikatzeko, umeei ez baitute saltorik egin behar batetik bestera: trantsizioak egin behar dituzte, eta horietan esperientzia, elkarrizketa gidatuak eta jarduera akademikoak oinarrian daude.

Formaltasun mailak

Ahozko hizkuntzaren erabileraez dira beti berdinak; aldatu egiten dira egoeraren arabera, eta batez ere testuinguru sozial eta komunikatiboaren arabera. Ez da gauza bera lagun artean kalean hitz egitea edo irakasleari azalpen bat ematea. Horregatik, eskolan garrantzitsua da umeei erakustea hizkuntzaren formaltasun maila desberdinak, eta egoeraren arabera nola moldatu hizkuntza.

+	-
Espazio publikoa	Espazio pribatua
Harreman hierarkikoa	Berdinen arteko harremana
Gai espezializatua	Eguneroko gaiak
Planifikazio handiagoa	Espontaneitate handiagoa
Impertsonala	Implikazio pertsonal handiagoa
Zuzentasun formala	Balizko akats formalak
Lexiko teknikoa	Lexiko arrunta
Aldaera estandarraren erabilera	Aldaera dialektalen erabilera

Eskolan, haurrek esperimentatu egiten dute formaltasun maila ezberdinekin: jolastokiko hizkuntza kolokialekta hasi eta ipuin baten kontaketan edo azalpen akademiko batean behar den hizkuntza formalagoa landu arte. Formaltasun mailen aniztasun hori ulertzeara eta praktikan jartzea gakoa da, umeek egoera bakoitzean egokienak diren baliabide linguistikoak hautatzeko gaitasuna garatu dezaten.

Ahozko hizkuntza(k)

Ahozko hizkuntza ez da errealtitate bakarra eta homogeneoa; askotariko erregistro eta erabilera biltzen ditu. Batetik, badugu ahozko erabilera kolokiala, lagunartean edo familia-giroan modu naturalean garatzen dena, inolako planifikaziorik gabe eta testuinguru konkretuaren laguntzaz. Bestetik, ahozko erabilera formala dago, akademikoa edo instituzionala; horrek idatziaren zenbait ezaugarri ere bereganatzen ditu (planifikazioa, egitura argia, lexiko zehatzagoa...).

Ahozko erabilera kolokiala haurrek modu naturalean ikasten dute, baina ahozko formala garatzeko ezinbestekoa da eskolaren esku-hartzea: entrenamendu sistematikoa, hausnarketa gidatua eta egoera komunikatibo formalen praktika. Hain zuen, Haur Hezkuntzan bertan hasten da ahozko hizkuntza formalaren lehen hurbilketa.

Ikasgelan, beraz, bi maila bereizten ditugu:

- **Harremanetarako hizkuntza** (erabilera ez-formala, egunerokoa).
- **Hizkuntza akademikoa** (erabilera formala, eskolan sistematikoki landu beharrekoa).

Harremanetarako hizkuntza	Hizkuntza akademikoa
Etxean eta kalean modu espontaneoan garatzen da	Eskolan ikasten da, modu sistematikoan
Testuinguru ez-linguistikoaren laguntza du	Ez dauka testuinguru ez-linguistikoaren laguntzarik
Esanahia negozia daiteke	Esanahia testuan bertan dago
Sintaxia eta egitura simpleak	Sintaxia eta egitura konplexuak
Lexiko arrunta eta ezaguna	Lexiko espezifikoa eta konplexua

Harremanetarako hizkuntza	Hizkuntza akademikoa
Kognitiboki eskakizun gutxikoa	Kognitiboki eskakizun handikoa

Eskolak, hortaz, haurrei aukera eman behar die hizkuntza kolokialetik abiatuta pixkanaka hizkuntza akademikora hurreratzeko. Bide horretan, elkarrizketa, ipuinen kontaketa eta talde-lana funtsezko tresnak dira.

5.3 Ahozko hizkuntza formala HHn?

Erregistro baten edo bestearen erabilera ez da hizkuntzaren ezaugarrien araberakoa soilik; faktore sozial eta komunikatiboek baldintzatzentz dute: norekin egiten den berba, zertaz, zein espaziotan... Haur Hezkuntzako ikasgelak, berez, toki erdipublikoak dira: ez zeharo pribatuak, ez erabat publikoak. Hurreko giroa bilatzen da, baina irakaslearen eta ikasleen artean badago nolabaiteko hierarkia, nahiz eta lotura afektiboek distantzia hori murriztu.

Gainera, Haur Hezkuntzan gero eta gehiago egiten da presente ez dagoenaz berba, umeen eguneroko esperientziatik urrunten diren gaiez, eta hori bide garrantzitsua da ahozko hizkuntza formalaren garapenerako. Era berean, umeek hizkuntza idatziarekin dituzten lehenengo harremanek (ipuinen entzunaldia, poemak, abestiak edo kontakizunak) lagundu egiten dute ahozko hizkuntza formalerako jauzian.

Horregatik, Haur Hezkuntzan hasten da ahozko formalaren lehen hurbilketa garrantzitsua. Ez da eremu akademikoari lotutako hizkuntza formala oraindik, baina bai da bide horretara eramango duten lehen urratsen tokia.

5.3.1 Eskola giroko ahozko formalaren adibide praktikoak

Ahozko formalaren erabilera Haur Hezkuntzan ez da berez sortzen; irakasleak bideratu eta sustatu egin behar du. Horretarako, gelan testuinguru eta jarduera egokiak diseinatzea giltza nagusia da. Jarduera horiek ez dute zertain akademikoegiak izan; garrantzitsuena da haurrek hizkuntza modu zehatzago, esplizituago eta antolatuagoan erabili behar izatea.

Adibide batzuk:

- **Ipuinen kontaketa dialogikoa:** irakasleak kontakizuna egiten duen bitartean, haurrei galderak egiten dizkie, haien hipotesiak eta interpretazioak jasoz.
- **Talde txikietan eztabaidak:** gai zientifiko edo kultural baten inguruan (adibidez, animaliak, uraren zikloa, jai kulturalak) umeek azalpenak eman eta iritziak partekatzeko aukera dute.

- **Jolas sinbolikoak:** dendara, medikura edo autobusera joatearen simulazioa. Horrelako jardueretan haurrek hizkuntza sozial eta formalen konbinazioa erabili behar dute.
- **Ipuin edo istorioen antzezpena:** haurrek pertsonaien hitzak eta jarrerak esplizituki errepiatzen dituzte, eta horrek hizkuntza formalagoa praktikatzeko aukera ematen die.

Horrelako egoerek aukera ematen dute haurrek pixkanaka hizkuntza kolokialek hizkuntza formal eta akademikora hurbiltzeko, modu naturalean baina gidatutako esperientzien bidez.

Gelarako gako batzuk

- Anbiquotasuna eta zehaztasun falta gainditu dezaten, honakoak eskatu: azalpenak eta birformulazioak, erantzun esplizituak, ...
- Umeek euren adierazpenaren eta portaera komunikatiboaren kontzientzia hartzea sustatu
- Ikasleen arteko solasaldia bultzatu: hau da, korroan normalean erradiala izaten den interakziotik denen artekora igaro
- Irakasleak berak erabiltzeaz gain, umeei baliabide linguistikoak irakatsi
 - argibideak, errepiaketenak, birformulazioak eskatu ditzaten (ez dizut ulertu, errepika dezakezu?, zer esan nahi du?,...)
 - beren interbentzioaren izaera modu argian agertu dezaten (ideiak azaltzeko, iritziak emateko *-nik uste dut, nire iritzia esan nahi dut...*, proposamenak egiteko *-nik uste ...egin beharko genukeela, proposamen bat egin nahi dut...*, ...)

5.4 Ahozko hizkuntzaren erabilerak eta funtasioak eskolan

Eskolan ahozko hizkuntzak funtziego ugari betetzen ditu: eskolako bizitza soziala erregulatzea, ikasteko eta pentsatzeko baliabide izatea, irakurtzeko eta idazteko laguntza eskaintzea, hitz egiteko gaitasuna bera lantzea eta jolasa zein gozamena ahalbidetzea. Funtzio horietako bakoitzak garrantzia du umeen garapenean; denak batera hartuta osatzen dute hezkuntzaren ahozko hizkuntzaren ingurua.

Lehenik eta behin, ahozko hizkuntza ezinbestekoa da eskolako bizitza soziala erregulatzeko eta elkarrekin bizitzeko. Haurrek hizkuntza erabiltzen dute arauak negoziatzeko, jarduerak antolatzeko eta gatazkak konpontzeko. Horrela, hizkuntza bera elkarbizitzarako tresna bihurtzen da, eta egoera formalagoetan erabiltzen den hizkeraren bidez haurrek forma linguistiko berriak ere ikasten dituzte.

Bestetik, ahozko hizkuntza da ikasteko eta pentsatzeko baliabide nagusia. Elkarrizketan ikasleek euren ideiak azaltzen dituzte, besteenak entzun eta konparatzen dituzte, eta esanahiak negoziatzen dituzte. Prozesu horretan, aurretik erabilitako argudioak berriro aztertzen dira, ikuspegi berriak eraikitzen dira eta ikasleek ezagutza kolektiboan parte

hartzen dute. Elkarrizketak, gainera, jarreren eta baloreen inguruan hausnartzeko bidea ematen du.

Ahozko hizkuntzak laguntza handia eskaintzen du irakurtzeko eta idazteko gaitasuna eskuratzeko ere. Irakurtzea ez da soilik deszifratzea: testuak ulertu eta interpretatzeko gai izan behar du irakurleak; horretarako inferentziak egin, hipotesiak sortu eta informazio berria aurretiko ezagutzarekin erlazionatu behar ditu. Prozesu horietan guztietaan ahozko elkarrizketak funsezkoak dira. Gauza bera gertatzen da idazketan: testuak ekoizteko prozesuan planifikazioa eta berrikuspena behar dira, eta bi horiek ahozko interakzioetan oinarritzen dira.

Horrez gain, ahozko hizkuntza bera lantzen ere erabiltzen da hitz egitea. Umeek ez dute berez garatzen ahozko erabilera formala; ikasi egin behar dute solaskidearen beharrak kontuan hartzen, zehatzagoak izaten eta diskurtsoa modu autonomoa eraikitzen. Horretarako, entrenamendua eta irakaskuntza sistematikoa beharrezkoak dira, elkarrizketaren bidez batez ere.

Azkenik, ahozko hizkuntzak jolas eta gozamenerako ere balio du. Jolas sinbolikoan haurrek pertsonaien rolez jabetzen dira, egoera komunikatibo berriak esperimentatzen dituzte eta hizkuntza modu ludikoan erabiltzen dute. Horrela, hizkuntza biziengatik lotzen dute eta beren sormen linguistikoa garatzen dute.

Guzti horregatik diogu ahozko hizkuntza eskolan aldi berean dela *Ikasteko tresna* eta *Ikasteko edukia*.

Ikasgelako elkarrizketek, beraz, ez dute soilik komunikazio funtzioa; ikaskuntza bera ahalbidetzen dute, haurrek beren pentsamendua eta hizkuntza aldi berean garatuz.

5.5 Ahozko hizkuntza lantzenko orientabideak

Eskolan ahozko hizkuntza lantza ez da jarduera isolatua, baizik eta ikasgela osoaren antolaketan eta eguneroko praktikan txertatu behar den dimentsioa. Irakasleak kontuan hartu behar du umeek hizkuntza modu naturalean eta esanguratsuan erabiliko dutela, baldin eta horretarako espazio, denbora eta egoera egokiak eskaintzen bazaizkie. Hori dela eta, hainbat ikerketek azpimarratu dute, besteak beste Huarte eta Ozerinjauregik (2012), hizkuntzaren garapenerako ezinbestekoa dela interakzioa modu planifikatuan eta aberatsean sustatzea, bai talde handiko, bai talde txikiko nahiz buruz buruko egoeretan. Ondorioz, ahozko hizkuntzaren garapenerako orientabideek hiru ardatz nagusi izan behar dituzte: espazioaren eta denboraren antolaketa, hizkuntzaren garapenerako hezkuntza-egoerak eta irakasleak erabil ditzakeen estrategiak eta baliabideak.

Umeek hizkuntza modu eraginkorrean ikasteko behar dute giro aberatsa eta komunikatiboa, hizkuntzak funtzio desberdinak betetzeko balio duen giroa, alegia. Horrek esan nahi du hizkuntza ez dela soilik gai linguistiko edo akademikoetan erabiltzen den zerbait,

baizik eta eskolako bizitza osoan zehar etengabe aktibatzen den tresna: jolasean, jarduera akademikoetan, taldeko dinamikan, arauak adostean edo gatazkak konpontzean.

Horrez gain, ezinbestekoa da umeei egoera komunikatibo askotarikoak eskaintzea: bakarka, bikoteka, talde txikian eta talde handian; irakaslearekin eta ikaskideen artean. Anitzasun horrek bermatzen du umeek hizkuntzaren funtzio guztiak lantzeko aukera izango dutela: informazioa partekatu, azalpenak eman, ideiak argudiatu,emozioak adierazi edo erabakiak justifikatu.

Atal honetan sakonduko ditugu orientabide nagusi horiek, hainbat azpiatalez osatuta:

- Espazioaren eta denboraren antolaketa.
- Hizkuntzaren garapenerako hezkuntza-egoerak
- HH klasean lantzeko adibide bat
- Hizkuntzaren erabilera jarduera motari lotua
- Hizkuntzaren garapenerako hezkuntza-egoeren osagarriak
- Elkarrizketa
- Estrategia batzuk

5.5.1 Espazioaren eta denboraren antolaketa

Ikasgelako espazioaren eta denboraren antolaketa ez da bigarren mailako elementua; ahozko hizkuntzaren garapenaren oinarrian dago. Umeek hizkuntza erabiliko dute baldin eta horretarako aukera eta beharra sortzen bazaizkie. Horregatik, gelaren diseinuak eta jardueren antolaketak ere baldintzatzen dute zenbateraino izango den aberatsa ikasleen hizkuntza-esperientzia.

Bigas-ek (2000) azpimarratzen du umeek komunikazio-gaitasuna garatzen dutela hizkuntza erabiliz berarentzat esanguratsuak diren jarduera askotarikoetan, betiere irakaslearen eta ikaskideen laguntzarekin. Gelako antolamenduak, beraz, ahalbidetu behar ditu komunikazio-egoera aberatsak, toki bat non haurrek hitz egin beharko duten erabakiak hartzeko, ekintzak antolatzeko, informazioa partekatzeko, arazoei irtenbideak bilatzeko, arrazoiaik emateko edo denboran ordenatutako azalpenak eskaintzeko.

Ez dira, ordea, ahozko truke guztiak berdin baliagarriak hizkuntza eta pentsamenduaren garapenerako. Horregatik, irakasleak jarduerak diseinatu behar ditu haurrek elkarren artean lankidetzen jarduteko beharrizana izan dezaten. Horretarako lagungarri dira taldekatze anitzak: talde handiak, talde txikiak, bikoteak edo banakako jarduerak, irakaslearekin zuzenean edo ikaskideen artean. Aukera ugari horiek hizkuntzaren erabilera askotarikoa sustatzen dute eta haurrei beren hizkuntza baliabideak egoera komunikatibo desberdinatetan probatzeko aukera ematen diente. Huartek eta Ozerinjauregik (2012) ere azpimarratzen dute

talde handiko, talde txikiko eta buruz buruko elkarrizketen arteko konbinazioak aukera paregabea eskaintzen duela haurrek hizkuntza modu esanguratsuan erabiltzeko eta irakasleak laguntena egokia eskaintzeko.

Hori guztia kontuan hartuta, ikasleen arteko komunikazioak ez du soilik hizkuntza-gaitasunaren garapenean laguntzen; ikaskuntzan eta taldean bizitzen ikastean ere laguntena ezinbestekoa ematen du.

5.5.2 Hizkuntzaren garapenerako hezkuntza-egoerak

Ahozko hizkuntzaren garapena eskolan ez da berez gertatzen ikasle guztien kasuan berdintsu; irakasleak sortu behar ditu ikasgelarako egokiak diren egoera komunikatibo esanguratsuak. Bost dimentsio nagusi dira kontuan hartu beharrekoak: eguneroko bizitzari lotutako egoerak, korroko eta txokoko egoerak, curriculumeko edukietara lotutako egoerak, ikastetxeko bizitzan sortzen diren egoerak eta jarduera kulturalen inguruko egoerak.

Eguneroko bizitzari lotutako egoeretan sartzen dira eskolako errutina txikiak: sartzeak eta irteerak, egunaren hasierako eta bukaerako erritualak, jardueren arteko trantsizioak edo hamarretako/hamaiketakoa. Egoera horiek errepikakorrik dira eta modu naturalean haurrei hizkuntza formula sozialak praktikatzeko aukera ematen diete.

Korroko eta txokoko egoeretan elkarrizketa kolektiboa, ipuinen kontaketa eta antzezpena, jolas sinbolikoa (etxea, denda, medikua...), arte plastikoa edo esplorazio-jarduerak sartzen dira. Horiek guztiak haurrei aukera ematen diete hizkuntza modu askotariko eta espontaneoan erabiltzeko, testuinguru ludiko eta sortzailean.

Curriculumeko edukiekin lotutako egoerek ikasgai zehatzak eta proiektuak dituzte ardatz. Kasu horietan, haurrek informazioa bilatu, ideiak azaldu eta eduki kontzeptualak hizkuntzaren bidez landu behar dituzte, ahozko hizkuntza ikasteko eta jakintza eraikitzeko tresna bihurtuz.

Ikastetxeko bizitzan sortzen diren egoeretan patioan gertatzen diren jolasak, eskolako jaia prestatzea edo jantokirako arauak adostea sar daitezke. Egoera horiek hizkuntza erabilera sozialki esanguratsuekin lotzen dira, eta haurrek modu erreala eta kooperatiboan erabiltzen dute hizkuntza.

Azkenik, jarduera kulturalen inguruko egoerek hizkuntza tradizioekin eta adierazpen kulturalekin uztartzen dute (Olentzero, Inauteriak edo beste ospakizun kultural batzuk). Horrek balio handia du haurrek hizkuntza bere testuinguru kulturalean bizitzeko eta aberasteko.

Bestalde, gogoratu behar da ez dagoela ikuspegi bakarra. Esaten baterako, Direcció General d'Ordenació i Innovació Educativa eta Departament d'Educació ([2004](#)) lanean bestelako sailkapen bat proposatzen da, hizkuntza lantzko eduki semantikoak, forma linguistikoak eta erabilera komunikatiboak azpimarratuz. Horrek erakusten du hizkuntzaren garapena

ulertzeko eta antolatzeko hainbat modu daudela, eta irakasleak ikuspegi horiek osagarri gisa erabil ditzakeela.

Edukia / Nozioak	Forma	Erabilera/Funtzioak
zertaz egiten den berba: munduaren ezagutza –semantika-	fonologia, morfología, sintaxis, ..	berba zertarako egiten den
Jarduerari loturiko kontzeptuzko eta prozedurazko edukiak (antzezpena, gonbidapena eta oharrak, abestia,)	Kausa-ondorio harremanak adierazteko formak: -(e)lako -berokia janzen dugu hotz delako-	Ekintza erregulatza: jarduera antolatza, lagunza eskatu eta eskaintza, ...
Lexikoa: jardueraren araberakoa	Denbora harremanak adierazteko formak: lehenengo, gero, egun batean,	Informatza: deskribatza, azaltza, kontatza, sentimendua eta emozioak adieraztea, ...
Denbora eta espazio nozio eta harremanak, kausazkoak, ondoriozkoak, ...	Ekintza adierazten duten aditzak: pintatu, moztu,	Hipotesiak egitea - Funtzio ludikoa (plazer hutsez abestea, adibidez)
	Galderazko perpausak: zer ...?, nor?, non ...?	Eskertzeko/zoriontzeko formula sozialak praktikan jartzea
	Hizkuntzaren alderdi suprasegmentalak: intonazioa, erritmoa Eskertzeko formulak: eskerrik asko, mila esker, ...	

5.5.3 HH klasean lantzeko adibide bat

Hezkuntza-egoerak ez dira soilik teoriatik ulertu behar; praktikan txertatzen direnean hartzen dute benetako balioa. Ikasgelan nola sortu daitezkeen hizkuntza egoera aberatsak erakusteko, ikaageletako jardunaren analisiak ematen du zentzua.

Egoera abiapuntua izan ohi da gai baten inguruko elkarrizketa da. Haurrek proposatzen dute zeri buruz ikasi nahi duten, eta irakasleak aukera hori baliatzen du hizkuntza aberats eta esanguratsuaren erabilera sustatzeko. Guk ikaagelan Markinako Bekobenta ikastetxeko hartzaren adibidea aztertuko dugu. Hartzaren inguruari ikerketa egitea, baina, literaturan eta hainbat gelatan ikusiko dugun kasua da.

Lehenik eta behin, K-W-L taulak erabiltzen dira: zer dakigu? zer jakin nahi dugu? zer ikasi dugu? Jarduera horrek haurrei aukera ematen die beren ezagutzak antolatzeko eta ikerketa prozesuan galderak sortzeko. Ondoren, haurrek hartzari buruzko ideiak jasotzen dituzte kartulina handi batean, informazio partekatua bilduz eta ahoz azalduz.

Irudia 5.4: K-W-K taulak ikastetxe bateko proiektu batean (Argazkia: Irene Urriolabeitia)

Behin galderak sortuta, informazioa bilatzeko baliabideak aktibatzen dira. Horretarako, hainbat iturri erabiltzen dira: elkarrizketak, liburuak, irakasleak edo gurasoek irakurritako kontakizunak, mapak munduko hartzen habitatak ikusteko, naturako behaketak elikadurari buruzko azalpenak egiteko, eta matematikako jarduerak hartzen pisua eta neurria kalkulatzeko¹.

Prozesu horretan haurrek hizkuntza modu askotarikoetan erabiltzen dute: galderak egiteko, azalpenak emateko, informazioa antolatzeko, aurkikuntzak konpartitzeko eta hausnarketak partekatzeko. Egoera horrek erakusten du ahozko hizkuntza ez dela jarduera isolatua, baizik eta curriculum osoko edukietan errotzen den dimentsioa, edukia izateaz gain.

5.5.4 Hizkuntzaren erabilera jarduera motari lotua

Ahozko hizkuntzaren erabilera ez da bera jarduera guztieta; jardueraren izaerak baldintzatzen du hizkuntzaren funtzioa eta konplexutasuna. Arnau-k (1999) bi jarduera mota nagusi bereizi zituen: jarduera akademikoak eta jarduera sozialki esanguratsuak. Bere proposamena baliagarria da ikasgelan hizkuntza lantzeko moduak ulertzeko.

¹adibidez, 3 hartzatxoen istorioa edo Bavar eta Kiwi edo ikasgelan zentzuzko eta esanguratsu izango dena. Ikasgelan aztertuko dugun Markinako kasuan, Hartza aratuztetako pertsonaietako denez, hori ere erabili zen.

Haur Hezkuntzako jarduera akademikoetan helburu nagusia praktika bera da, askotan edukien esanahia bigarren planoan utzita. Jarduerotan trebetasun linguistiko jakin batzuk garatzen dira, adibidez, zenbatzeko trebetasuna edo perpaus egiturak errepikatzea. Hala ere, hizkuntza askotan modu simplifikatuan erabiltzen da, ikasleen erantzunak monosilaboetara mugatuta egoten dira, eta elkarrizketa irakasleak gidatzen du erabat. Horrela jarduteak ikaslea rol pasiboan kokatzen du eta hizkuntza aukerak mugatu egiten ditu.

Jarduera sozialki esanguratsuetan, ordea, helburua ez da hizkuntza bera praktikatzea, baizik eta hizkuntzaren bidez benetako helburu komunikatiboak lortzea. Jarduera horiek aukera ematen dute hizkuntza askotariko funtziean erabiltzeko: informazioa partekatzea, iritziak ematea, arazoak konpontzea edo proposamenak egitea. Elkarrizketa orekatuagoa da, ikasleek rol aktiboagoa dute, eta hizkuntza konplexuago eta aberatsago erabiltzea eskatzen zaie. Horrek guztiak hizkuntzaren garapenerako aukerak hazten ditu eta ikasleak subjektu aktibo bihurtzen ditu ikaskuntza-prozesuan.

Ikuspegi horrek irakasleei erakusten die ez dela nahikoa jarduera formal edo akademikoak egitea. Beharrezkoa da, gainera, egoera sozialki esanguratsuak proposatzea, umeek hizkuntza bizitzaren testuinguru errealetan erabiltzeko aukera izan dezaten.

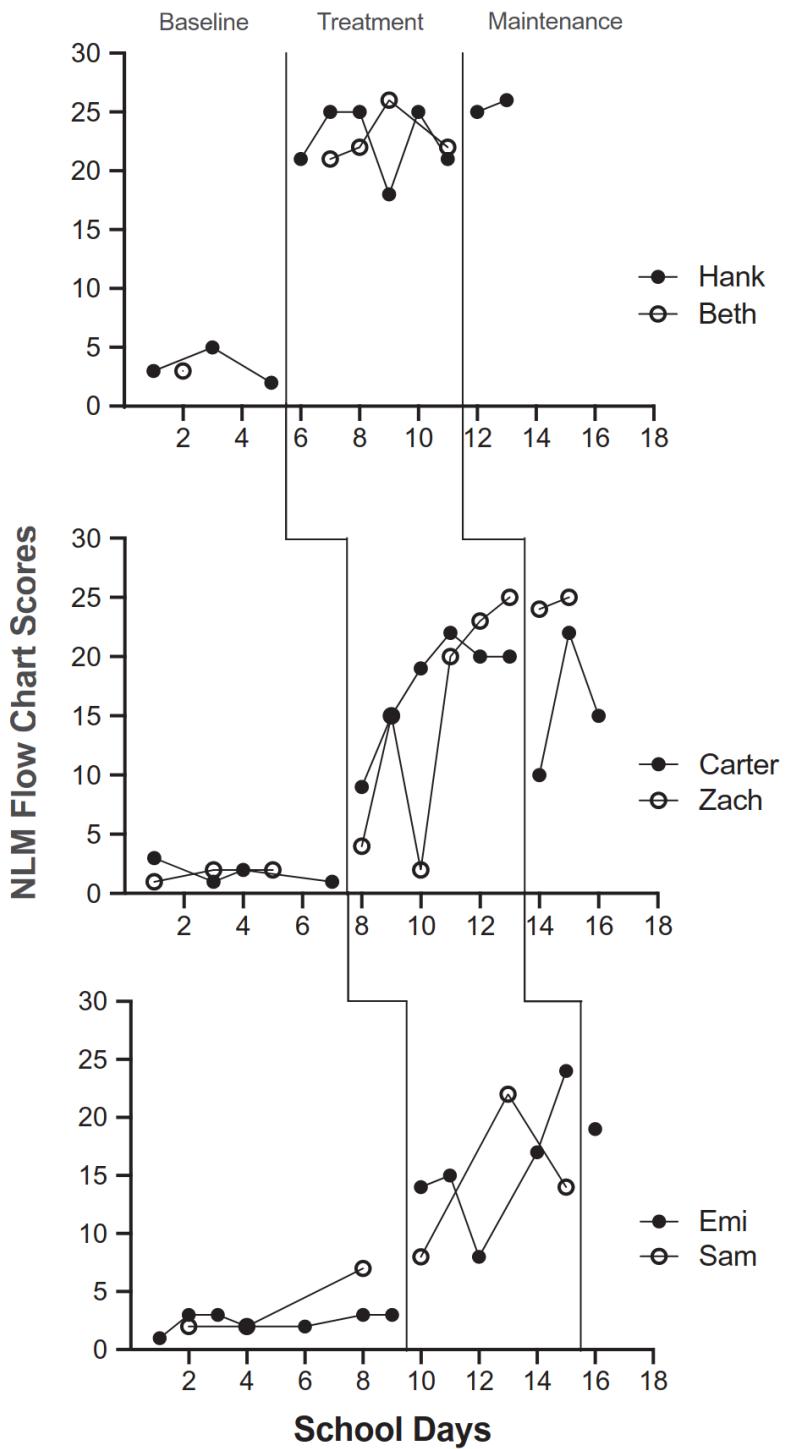
5.5.5 Hizkuntzaren garapenerako hezkuntza-egoeren osagarriak

Ahozko hizkuntzaren garapena sustatzeko ez da nahikoa egoera komunikatiboak sortzea; garrantzitsua da, halaber, egoera horien osagaiak eta baldintzak ondo diseinatzea. Haurrek eskola-hizkuntza modu eraginkorrean ikasteko, hainbat elementu kontuan hartu behar dira.

Lehenik, irakasleak jakin behar du haurrek lehen pausoak emango dituztela ahozkoaren formaltasunetan. Ez da erabilera hori modu naturalean garatzen; laguntza eta orientazioa behar dira, elkarrizketa aberatsen bidez, hizkuntza tresna gisa erabiltzeko ohitura eta gaitasuna eskuratzeko.

Bigarrenik, hizkuntza bera ikasteko eta pentsatzeko tresna ere badela gogoan izan behar da. Horregatik, eskolako jardueretan elkarrizketa aberatsak sustatu behar dira; haurrek horietan aukera izango dute azalpenak emateko, hipotesiak planteatzeko, arrazoia emateko eta ideiak konpartitzeko. Horrelako interakzioetan pentsamenduaren eta hizkuntzaren arteko lotura indartzen da.

Hirugarrenik, hizkuntza idatzira hurbiltzeko, ahozko hizkuntzak duen garrantzia azpimarratu behar da. Testu idatziak ulertzeko eta sortzeko lehenengo urratsak ahozko esperientzia gidatuen bidez egiten dira. Haurrek ahozko azalpenen eta kontakizunen bidez ikasten dute informazioa antolatzen eta diskursoari koherentzia ematen, gero idatzian aplikatuko duten trebetasuna. Kirby, Spencer, eta Chen (2021) lanean Kasu Bakarreko Diseinuan oinarrituta zenbait ikasleren ahozko eta idatzizkoaren arteko hartueman indartsua erakusten da.

Irudia 5.5: Hiru taldearen ahozkoaren lanketaren aurretiko, ondorengo eta geroagoko idatzizkoen Hizkuntza Konplexutasuna, Kirby, Spencer, eta Chen (2021).

Laugarrenik, ezin da ahaztu ahozko hizkuntzak elkarbizitzarako duen balioa. Haurrek hizkuntzaren bidez negoziatzen dituzte arauak, gatazkak konpontzen dituzte eta harreman afektiboak sendotzen dituzte. Horrek hizkuntza bera elkarbizitza demokratiko eta kolaboratiboaren tresna bihurtzen du.

Azkenik, literatur baliabideek eta jolas linguistikoek ere osagai garrantzitsua dute hizkuntzaren garapenean. Ipuinak, poemak, abestiak eta hizkuntza-jolasak alderdi ludikoaz gain funtziop pedagogiko garrantzitsudunak dira; hizkuntza aberasteko, sormena sustatzeko eta haurrei hizkuntzaren alderdi estetikoa ezagutarazteko, hain zuzen.

5.5.6 Elkarrizketa

Haurrek elkarrizketaren bidez ikasten dute beren ideiak azaltzen, besteenak entzuten, esanahiak negoziatzen eta diskursoa aberasten. Ez da, ordea, modu naturalean garatzen den trebetasuna; entrenamendua, hausnarketa eta gidaritza behar ditu haurrak.

Sánchez-Cano-k (2009) azpimarratzen du elkarrizketak ekarpen garrantzitsuak dituela hiru arlotan. Lehenik, komunikazio-trebetasunen garapenean. Haurrek ikasi behar dute elkarrizketan modu egokian parte hartzen, denon aurrean hitz egiten eta besteek diotena errespetatzen. Horretarako, beharrezkoa da aktiboki entzuteko gaitasuna, txandak errespetatzea eta gaiari eusten jakitea.

Bigarrenik, elkarrizketak aukera eskaintzen du alderdi linguistikoak garatzeko. Haurrek aukera dute euren hizkuntza-baliabideen mugak antzemateko, esandakoa birformulatzeko, laguntza jasotzeko eta hobekuntzak txertatzeko. Ahozko truke horietan fonologia, morfosintaxia, lexikoa eta diskurtsoaren antolamendua hobetzen dira.

Hirugarrenik, elkarrizketa ikaskuntzarako baliabide gisa funtzionatzen du. Irakaslearekin eta ikaskideekin hitz eginez haurrek ezagutza eraikitzen dute, kontzeptuak sakontzen dituzte eta pentsatzeko moduak aberasten dituzte. Elkarrizketaren bidez haurrek ez dute soilik hizkuntza lantzen; pentsamendua eta ikaskuntza ere garatzen dituzte.

Elkarrizketa ezin da ulertu hizkuntza lantzeko espazio gisa bakarrik: haurrek pentsatzeko eta ikasteko hizkuntza ere bertan garatzen dute. Horretarako, irakasleak estrategiak erabili behar ditu umeen esperientziak etaemozioak hizpide bihurtzeko, eta prozesu kognitibo elaboratuagoak aktibatzeko.

5.5.7 Estrategia batzuk

Elkarrizketak haurrei hizkuntza garatzeko aukera ematen die, baina helduak gidatzen ez badu, askotan umeek komunikazio simplean gelditzeko arriskua dago. Horregatik, beharrezko da estrategiak erabiltzea, elkarrizketa aberatsago eta esanguratsuago bihurtzeko. Estrategia horien bidez haurrek beren esperientziak, emozioak eta pentsamenduak hizkuntza

bidez adierazteko aukera izango dute, eta horrek hizkuntzaren dimentsio linguistikoak eta kognitiboak batera garatzen laguntzen du.

Bi estrategia multzo nagusi proposatzen dira: batetik, gertaerak haurrek bizi dituzten esperientziekin eta emozioekin erlazionatzea ahalbideten dutenak; bestetik, prozesu kognitibo elaboratuagoak aktibatzera bideratutakoak. Bi multzo horiek ez dira bazterzaileak, eta elkarren osagarri izan daitezke elkarritzeta aberatsak sortzeko. Ildo berean, Huarte eta Ozerinjauregik (2012) aldamiaia estrategiak azpimarratzen dituzte: afektiboa (haurraren segurtasuna eta komunikatzeko gogoa pizten duena), hizkuntzaren erabilerakoa (ekoizpenak aberasten eta zuzentzen laguntzen duena) eta kognitiboa (hizkuntzaren gaineko hausnarketa sustatzen duena). Estrategia horiek guztiak haurrek komunikazio egoeretan aurrera egin dezaten eta hizkuntza modu esanguratsuan barnera dezaten laguntzen dute.

Ondorengo azpiataletan bi estrategia multzo horiek azalduko dira xehetasun handiagoz.

5.5.8 Esperientziekin erlazionatzeko estrategiak

Elkarritzetan haurrek hizkuntza erabil dezaten modu aberats eta esanguratsuan, lagungarria da gertaerak euren bizipen eta emozio propioekin erlazionatzeko aukera ematea. Horrelako estrategiek hizkuntzaren erabilera pertsonalizatzen dute eta haurrek beren ezagutza eta sentimendua hizpide bihurtzeko bidea irekitzen dute.

Irakasleak, adibidez, ipuin baten inguruan galderak egin ditzake haurrek kontakizuna beren esperientziekin lotzeko: “Zuri inoiz gertatu zaizu horrelakorik?”, “Ikusi duzu inoiz antzekorik?”. Halaber, irakasleak bere esperientzia pertsonalak partekatu ditzake, haurrek lotura egiteko ereduak izan ditzaten.

Beste estrategia bat da kausa-ondorio erlazioak ezartzea erraztea. Horretarako, galderak egin daitezke (*Zergatik uste duzu gertatu dela?*) edo ereduak eman (*Nik uste dut hori gertatu dela...*). Umeek, hala, azalpen argiagoak eta esplizituagoak ematen ikasten dute.

Elkarritzetan emozioak eta sentimendua ere hizpide izan behar dira. Irakasleak galdera irekiak erabil ditzake haurrek pertsonaien emozioak ulertu ditzaten (*Zelan uste duzu sentitzen dela pertsonaia?*), eta bere sentimendua ere partekatu (*Ni ere mintzen naiz hori gertatzen zaidanean*). Horrela, haurrek beren emozioak adierazten eta besteenak ulertzen ikasten dute.

Azkenik, garrantzitsua da haurrek hartutako erabakiei buruzko gogoeta ere egitea. Irakasleak galdeku dezake ea erabakia egokia izan den, edo haurrek beraiek bestelako erabaki bat hartuko luketen. Horrelako elkarritzetek haurrei aukera ematen diente euren arrazoibideak hizkuntzaren bidez azaltzeko eta iritziak esplizituago adierazteko.

5.5.9 Prozesu kognitibo elaboratuagoetarako estrategiak

Elkarrizketek aukera ematen dute haurrek pentsamendu sakonagoak garatzeko, betiere helduak galdera eta proposamen egokiak egiten baditu. Horretarako, estrategiak behar dira haurrek hipotesiak formulatzeko, irtenbideak bilatzeko, perspektiba desberdinak hartzeko eta esperientzia berriak irudikatzeko. Irakaslearen lana, hain zuzen.

Lehenik, gertaerei buruzko hipotesiak eta iragarpenak egitea susta daiteke. Irakasleak galdetu dezake: *Zer uste duzu gertatuko dela?, Zer pasatuko litzateke...?*. Halaber, ereduak eman ditzake *Nik uste dut gero horrela gertatuko dela...,* haurrek beren aurreikuspenak egiteko laguntza izan dezaten.

Bigarrenik, istorioetan edo jardueretan agertzen diren gatazkak konpontzeko estrategiak erabil daitezke. Galderak izan daitezke: *Zer egin genezake hori konpontzeko?, Zein litzateke modurik honena?*. Horrela, haurrek arazoei irtenbide desberdinak proposatzen ikasten dute, arrazoiketaz baliatuz.

Hirugarrenik, beste pertsonen tokian jartzea eta haien perspektiba hartzea ere landu behar da. Irakasleak galdetu dezake: *Nola uste duzu sentitzen dela orain?,* edo egoera berriak proposa ditzake: *Politikaria izan nahi zenuke?, Zergatik bai edo zergatik ez?*. Horrelako jarduerek haurrei enpatia garatzen lagunten diete eta hizkuntza baliatzen dute pentsamendu soziala lantzeko.

Azkenik, antzeptzen aukera ematen du istorioak eta pertsonaiak bizitzeko, narrazioaren hariari jarraitzeko eta pertsonaien sentimenduak adierazteko. Antzeptzenaren planifikazioak, gainera, haurrei irtenbideak bilatzen, hipotesiak egiten eta erabakiak ebaluatzen irakasten die. Antzeptzenaren bidez haurrek hizkuntza erabiltzen dute bai arrazonamendua garatzeko baiemozioak adierazteko.

! Ariketa nagusia

Azaldu, testuetan oinarrituz eta zure hitzkin, nola lantzen den ahozko hizkuntza Haur Hezkuntzan eta zer zaitasun edo erronka sor daitezkeen.

Ariketan lau atal nagusi izango dituzu:

1. Ahozkoa eta bere erabilera eskolan.
2. Espazioaren antolaketa.
3. Ume ikertzaileak.
4. Interakzioaren garrantzia.

Atal bakoitzean autore eta testu zehatzak kontuan hartu beharko dituzu, baina baita zure esperientzia eta etorkizuneko irakasle gisa izango dituzun iritzi eta proposamenak ere. Gogoratu helburua dela ahozko hizkuntza lantzeko orientabideak eta estrategiak modu praktiko eta aplikatuan barneratzea.

Baliabideak dokumentuan zehaztasunak eta artikuluetarako estekak (Google Chromek huts egiten du zabaltzeko orduan, 2024ra arte, behintzat)

5.6 Bibliografía

Beran denez, seguruenera, ikasgaiaren muina, hemengoak (eta proiektukoak) dira nahitaezko testu kopuru handienak.

Azterketarako oharra

Izan kontuan horiek landu beharra azterketa egunerako, nahiz eta hemengo ariketan ez dudan neurtuko ea denek dena irakurri duzuen.

5.6.1 Nahitanahiezkoa

Bigas, M. (2000). El lenguaje oral en la escuela infantil. In Correig, M. & Bigas, M. (Eds.), *Didáctica de la Lengua en la Educación Infantil* (pp.44-70). Madrid: Síntesis.

Camps, A. (2005). Hablar en clase, aprender lengua. In *Hablar en clase: Cómo trabajar la lengua oral en el centro escolar* (pp. 37–44). Graó.

Equipo de educación infantil y primer ciclo de primaria del CP Antzuola. (2010). Niños y niñas investigadores: ¿de qué hablamos? In *Los proyectos de trabajo en el aula: Reflexiones y experiencias prácticas* (pp. 29–42). Graó.

Huarte, M., & Ozerinjauregi, J. (2012). Interakzioaren garrantzia euskararen sarrera goiztiarrean. In *Hizkuntzaren jabetzaz (0-6)* (pp. 183–208). Mendebalde Kultur Elkartea.

5.6.2 Aukerakoak

Cummins, J. (1979). Cognitive/Academic Language Proficiency, Linguistic Interdependence, the Optimum Age Question and Some Other Matters. *Working Papers on Bilingualism*, 19, 121–129.

Cummins, J. (2000). *Language, Power and Pedagogy: Bilingual Children in the Crossfire*. Multilingual Matters.

Cumminsek proposatutako BICS (Basic Interpersonal Communication Skills) eta CALP (Cognitive Academic Language Proficiency) bereizketak argi uzten du etxean modu naturalean garatzen diren ahozko trebetasunak ez direla nahikoa eskolako hizkuntza akademikoari aurre egiteko. Eskolak, beraz, modu sistematikoan landu behar du hizkuntza akademikoa.

Wells, G. (1986). *The Meaning Makers: Children Learning Language and Using Language to Learn*. Heinemann.

Wells-ek erakusten du haurrek ahozko interakzioen bidez ezagutza eraikitzent dutela, eta elkarritzketaren garrantzia azpimarratzen du ikaskuntza-prozesu guzietan. Haurrek hizkuntza ez dute soilik komunikatzeko erabiltzen, pentsatzeko eta ikasteko ere erabiltzen dute.

Bruner, J. (1983). *Child's Talk: Learning to Use Language*. Oxford University Press.

Brunerren lanak azpimarratzen du narratiba eta elkarritzketaren bidez haurrek hizkuntzaren erabilera soziala eta kognitiboa garatzen dutela. Eskolan narratibak eta elkarritzketak erabiltzeak umeei aukera ematen die hizkuntza baliatuz pentsamendu konplexuagoa garatzeko.

Direcció General d'Ordenació i Innovació Educativa, & Departament d'Educació. (2004). *L'ús del llenguatge a l'escola: Propostes d'intervenció per a l'alumnat amb dificultats de comunicació i llenguatge*. Departament d'Educació, Servei de Difusió i Publicacions. http://ensenyament.gencat.cat/web/.content/home/departament/publicacions/monografies/us-llenguatge-escola/lus_llenguatge_lescola.pdf

6 Diglosian hizkuntzak eskolan antolatzea

Euskal Autonomia Elkarteko hezkuntza sistemak berezitasun handia dauka: hizkuntza ofizial bi ditu, euskara eta gaztelania; jakina, Nafarroako Foru Komunitateko eremu batean ere bi biak dira ofizialak. Ipar Euskal Herrian, Nafarroako Foru Komunitate erdi inguruan eta Trebiñun, baina, euskarak ez du estatus ofizialik, gizartean eta ikastetxe askotan maila bateko edo besteko onarpena duen arren.

6.1 Programak

EAEn bi hizkuntzak ezagutzea da helburua, eta horregatik elebitasuna izan da urte askotan hezkuntza politikaren ardatzetako bat.

Hori lortzeko programa desberdinak garatu dira; batzuk hizkuntza nagusiaren aldekoak izan dira, beste batzuk hizkuntza gutxituari balioa emateko sortuak. Ondoko ataletako azalpenek ikasleei lagundu nahi diete ulertzten zergatik funtzionatzen duten programa batzuk besteak baino hobeto, eta zein ondorio izan ditzaketen ikasleen garapen linguistikoan eta sozialean.

6.1.1 Segregazio programak

Segregazio programetan ikasleen lehen hizkuntza (H1) erabiltzen da eskolatzeko, eta bigarren hizkuntza (H2) ikasgai soil gisa eskaintzen da. Helburua da ikasleek H2an maila nahikoa lortzea, eta ondoren H2 horretan eskolatzen hastea.

Praktikan, ordea, oso gutxitan gertatzen da ikasle horiek H2an behar beste gaitasun garatzea. Horregatik, segregazio programak emaitza akademiko pobreei lotzen zaizkie maiz, eta ondorio sozial larriak ere badituzte: ghettoen sorrera, marginalizazioa eta ikasleen aukeren murrizketa.

Jatorri atzerritarreko ikasleria atzerritarra A eredura bideratzea bera ere segregazio programatzat hartu dute zenbait autorek ([Etxeberria eta Elosegi 2011](#); [Egia Goienetxea 2023](#)).

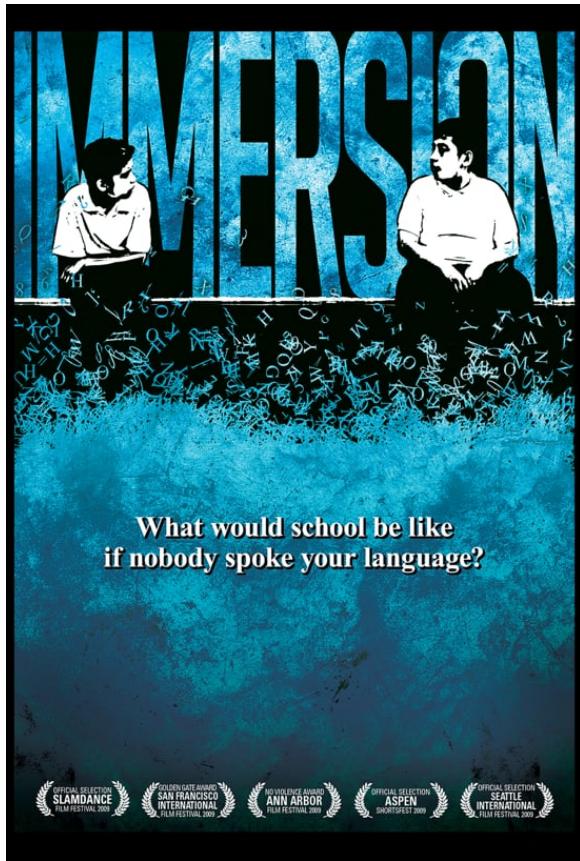
6.1.2 Sumertsio programak

Sumertsio programak hizkuntza eta kultura nagusian oinarritzen dira. Helburu nagusia asimilazioa dute, hau da, ikasleek euren jatorrizko hizkuntza eta kultura alde batera uztea eta gizarte nagusiaren hizkuntza eta balioak bere egitea.

Horrelako programak Mendebaldeko herrialdeetan etorkinekin erabili izan dira sarritan, eta gure inguruan ijitoekin ere aplikatu izan dira zenbait kasutan. Ondorioak, ordea, ez dira positiboak izan: ikasleen hizkuntza beharrak ez dira kontuan hartzen, eta irakasleek ez dute formakuntzarik izaten haien beharrizan linguistiko eta kulturalei aurre egiteko. Horrez gainera, edukiak eta irakaskuntzarako hizkuntza batera ematen direnez, ikasleak ez dira gai izaten behar bezala ikasteko. Ebaluazioa ere hizkuntza eta kultura nagusiaren arabera egiten da, sarri ikasleak bazterketara behartuta.

! Moises-en kasua

Ondoko bideoan, Moises izeneko ikaslearen egoera ikus dezakezu:

Irudia 6.1: Immersion laburmetraien posterra,

Ikusi bideoa eta hausnartu ondoko galderiei buruz:

1. Noiz eta nola iritsi zen Moises AEbra? Nola dakizu hori?
2. Ikasle ikuskeratik, zein dira bere ahulguneak eta indarguneak?
3. Zein da Moiseseik bere irakaslearekin duen oztopo nagusia?
4. Zein zaitasun ditu Moiseseik eskolan eta eskolatik kanpo?
5. Zein zaitasun ditu irakasleak?
6. Zer rol du zuzendariak?
7. Nolako jarrera dute Moisesen lagunek eta familiak?

8. Zer egin liteke hori hobetzeko?
9. Eskola horretan ezer falta al da? Zer?
10. Irakasle izan behar duzunez, zer dio bideoak zuretzat?

6.1.3 Mantentze programak

Mantentze programetan ikasleek bigarren hizkuntza (H2) ikasten dute, baina ez dute beren lehen hizkuntza (H1) eta kultura galtzen. Programa hauek gutxiengo linguistiko eta kulturalei zuzenduta daude, eta H1 bera irakaskuntzarako tresna gisa erabiltzen da. Pixkanaka, H2 sartzen da gelan, baina beti H1ari eusten zaio eskolatze osoan zehar.

Horri esker, ikasleek hizkuntza biak garatzen dituzte eta ez da bat bestearen kalterako erabiltzen. Ikasleak ez dira behartzen beren hizkuntza edo identitatea baztertzen, eta horrek autoestimuan eta motibazioan eragin positiboa dauka. Mantentze programak aukera egokia dira eleaniztasunari balioa emateko eta hizkuntza gutxituen transmisioa bermatzeko.

6.1.4 Murgiltze programak

Murgiltze programak jatorrian hizkuntza nagusia duten ikasleei zuzenduta sortu ziren, bigarren hizkuntza (H2) modu naturalean ikas zezaten. Programa hauek H2an oinarritutako irakaskuntza eskaintzen dute, eta helburua elebitasuna eta *kulturabitasuna* garatzea da. Hau da, ikasleak gai izan daitezen bi hizkuntzak erraz erabiltzeko, eta biek dakartzaten kultura erreferentziak baloratzeko.

Ikasleen lehen hizkuntza (H1) ez da galtzen, eskolan tratamendu esplizitua jasotzen duelako eta eskolaz kanpoko bizitzan erabiltzen jarraitzen dutelako. Horrela, ikasleek bi hizkuntzetan trebetasunak garatzen dituzte; H2 ikastea ez da ariketa akademiko soil bat bihurtzen, baizik eta eguneroko biziaren txertatutako prozesu naturala.

6.1.4.1 Murgiltze modeloak

Murgiltze programak hainbat modutan antolatzen dira. Sailkapen eraginkorrik hauek hartzen dituzte kontuan: H2an hasteko unea, H2an emandako denbora eta hizkuntza kopurua:

- **H2an hasteko unearen arabera**

- Murgiltze goiztiarra
- Murgiltze atzeratua
- Murgiltze berantiarra

- **H2an aritutako denboraren arabera**
 - Murgiltze totala
 - Murgiltze partziala
- **Zenbat hizkuntza erabiltzen diren**
 - Murgiltze simplea
 - Murgiltze bikoitz/a/anizkoitza

* Adibidea: <https://www.youtube.com/watch?v=nUFO92j81ck>

6.2 Ekintza didaktikoaz

Atal honetan begiratu nahi zaie irakasleak hartu beharreko erabakiei; zein eurak hartzeko orduan irakasleak haztatu beharrekoei.

6.2.1 Elebitasun motak

Murgiltze eta sumertsio programak elebitasuna desberdin eraikitzen eta garatzen dute:

- Elebitasun gehigarria: H1ari eusten zaio eta horri H2a gehitzen zaio (murgiltze programetan gertatzen dena).
- Elebitasun kengarria: H1 galtzen da, eta H2ren hizkuntza eta identitate kulturala nagusitzen dira (sumertsio programetan gertatzen dena).

Euskal Herrian bi egoerak aurki daitezke, eta horrek erakusten du programen aukeraketa ez dela neutrala: hizkuntzen balio sozial eta politikoarekin lotuta dago.

6.2.2 Etorkinekin zein programa?

Gaur egun EAeko eskolak gero eta eleanitzagoak eta kulturanitzagoak dira. Horrek erronka berriak sortzen ditu: zein programa da egokiena ikasle etorkinek ikasteko prozesuan aurrera egiteko? Praktikan bi aukera nagusi planteatu izan dira. Batetik, ikasgela bereziak antolatzea, non H2ari (euskarari edo gaztelaniari) garrantzia ematen zaion ikaslea gela arruntera igaro aurretik. Bestetik, ikasgela arruntetan bertan integratzea, edukiak eta hizkuntzak batera lantzeko.

EAEn aukera berezi bat garatu da: HIPI irakasleen bidezko laguntza, hau da, Hizkuntza Indartzeako Programako Irakasleak. Haien lana ikasle etorri berriei hizkuntza berria ikasten laguntzea da, gela arruntean integratu daitezen eta ikas prozesuan atzerapen handirik ez izan dezaten.

Kontuan hartu behar da, hala ere, etorkinen egoera askotarikoa dela eta ezin dela sumertsio programen logikarekin parekatu. Nahiz eta instrukzioa beste hizkuntza batean izan, kasuak ez dira beti berdinak: ikasle bakoitzak bere biziaren eta premia linguistikoak ditu. Gainera, ikasle etorri berriek hizkuntza ikastearaz gain, identitateari lotutako erronkak ere bizi dituzte Urizar eta Barquín (2023). Horregatik, eskolek malgutasunez jokatu behar dute, eta ikasle bakoitzaren egoerari erantzun.

Ondoko bideoan ikasle etorkinen esperientzia ikus dezakezu:
[es Vs ko](#)

! 5 urteko ume baten azalean

15 minutuz pentsatu egoera honetan: 5 urteko umeak zarete eta gurasoekin batera beste herrialde batera bizitzera joan zarete.

Hausnartu galdera hauen inguruan:

- Nolakoa litzateke *shock kulturala*?
- Zein zaitasun izango zenituzke eskolan? Eta kalean?
- Zein eragin izango lukete faktore hauek: erlijioa, hizkuntza, hezkuntza sistema, eguraldia...?

Ondoren, irakurri dagokion testua eta erantzun sumertsioari buruzko galderai. Azkenik, azpimarratu murgiltze eta sumertsioaren arteko ezberdintasun nagusiak.

6.2.3 Sumersioa vs. Murgiltzea

Ikusi dugun bezala, sumertsio eta murgiltze programak bi logika oso desberdinaren arabera diseinatzen dira. Sumertsio programetan ikasleak derrigorrez gizarte nagusiaren hizkuntza eta kulturara egokitzen behar dira, askotan beren lehen hizkuntza galtzearen truke. Murgiltze programetan, ordea, ikasleak aukera moduan sartzen dira H2an, eta helburua da ikasleek elebitasuna eta kulturabitasuna garatzea, H1ari eutsiz.

Ondoko taulan bi eredu arteko alde nagusiak ikus daitezke:

Sumertsioa	Murgiltzea
Derrigorrezkoa	Hautazkoa
Ikasle batzuk ezagutu eta beste batzuk ez Irakasle elebakarrak (ikasleen H1 ezagutzen ez dutenak)	Gehienak ez du ezagutzen Irakasle elebidunak
Input-a ez dago egokituta	Input-a egokituta

Sumertsioa	Murgiltzea
Erroreak porrot gisa interpretatzen dira	H2 erroreak ikaste prozesuaren parte dira
Ikasleen H1 ez da egokia edo estandarra	Ikasleen H1 gizartean ondo ikusia
H1 ez da erabilgarria eskolan	Eskolan H1 ere erabil daiteke
Ez da H1 irakasten	H1 ere irakasten da

6.2.4 Murgiltze klasearen arazo batzuk

Murgiltze programak arrakastatsuak izan badira ere, zenbait muga ere azaleratu dira ikerketetan. Adibidez, Hammerlyk (1991) adierazi zuen ikasleek askotan ulermen lortzen dutela baina ez behar den moduko mintzamen gaitasun komunikatiboa. Hau da, ikasleak gai dira mezua jasotzea, baina hizkuntzaren egitura gramatikaletan eta diskurtsoaren antolaketan hutsuneak dituzte.

Horren eskutik, Lysterrek (1998) ohartarazi zuen hizkuntza-erroreen fosilizazioa goiz hasten dela murgiltze programetan. Ikasleek egiten dituzten akatsak behin eta berriz errepikatzen badira, zuzenketarik gabe, akats horiek ohiko bihurtu eta zuzentzeko aukerak murriztu egiten dira, nolabaiteko onarpena lortzen dutelako, komunikazioak aurrera egiten baitu.

Kontuan izatekoa ere bada hau; Swain-ek (1985) Kanadako frantses murgiltze programak aztertzean ikusi zuen ikasleek ulermen selektiboa garatzen zutela: hitz solteak, keinuak eta testuingurua erabiliz mezua jasotzen zuten, baina hizkuntzaren analisi sakonik egin gabe. Horrek esan nahi du ikasleak gai direla eguneroko komunikaziorako, baina ez dute behar besteko gaitasunik garatzen, ekoizpen linguistiko zehatz eta aberats baterako.

Horregatik, ikerketa hauek guztiek argi uzten dute murgiltze programetan ez dela nahikoa inputa ematea. Beharrezko da outputari eta hizkuntzaren formari ere arreta eskaintza.

6.2.5 Hiztun minoritarioak

Euskal Herriko testuinguruan, murgiltze programen erronka nagusietako bat hiztun minoritarioen presentzia da. Euskara H1 duten ikasleen kopurua baxua denean, zaila da ikasle horiek murgiltze prozesuan eredu linguistiko sendo izatea. Hizkuntza- diglosiaren azterketak erakusten digun moduan, hizkuntza harremanak, aparteko laguntzarik gabe, hizkuntza nagusian egingo dira, ikasle H1 euskaradunen artean ere gaztelania nagusituta. Hori gainditzeko, ezinbesteko da euskara H1 duten hiztunen balioa nabarmentzea, eta identitate hori hezkuntza-prozesuan hedatu eta indartzea.

Bide horretan, *Pulunpa (e)ta Xin!* programak ikasle etorri berrientzako harrera eta murgiltze-plan integrala proposatzen du, aisiaaldiaren bidez euskara, euskal kultura eta hiztun-komunitatearekiko atxikimendua sustatzuz (Guirado Irasuegi eta Rua Alkain 2023).

Ekintza-ikerketa horrek azpimarratzen du nola familia, aisialdia eta hezkuntza formala elkarlanean egonik, hiztun minoritarioen presentzia erdiestea errazten den.

Bestalde, soziolinguistikaren esparruan, Lizeaga Elizaldek (2017) ‘hiztun berri’ kontzeptua landu du: euskara bigarren hizkuntza moduan ikasi duten pertsonen hizkuntza-identitatearen perzepzioari buruz hizkuntza gutxituen egoera aztertzen du, eta euskararekin duten identifikazioaren dinamika azaleratzen du. Horrek gogorarazten du hizkuntza identitatea landu beharrekoa eta garrantzitsua dela. Eta hiztun minoritarioen aitorta sozialerako oinarri pedagogikoa eskaintzen du.

Horregatik, garrantzitsua da euskara H1 duten ikasleen hizkuntzari eustea eta balioztatzea. Eskolak ez ezik, familiek ere paper garrantzitsua dute horretan: gurasoekin euskaraz aritzea etxean, eskolaz kanpoko jardueretan euskaraz parte hartzea eta hizkuntza praktikatzeko aukera aberatsak eskaintza funtsezkoak dira. Horrela, hiztun minoritarioek euskararen transmisioan eta murgiltze prozesuan laguntza erabakigarria eskaintzen dute.

6.2.6 Murgiltze klaseetan kontuan izatekoak

Murgiltze programak arrakastatsuak izan daitezen, irakasleek hainbat faktore hartu behar dituzte kontuan. Krashen-en (1981) inputaren hipotesiaren arabera, ikasleek hizkuntza ikasteko nahikoia input jaso behar dute: input horrek ulergarria, interesgarria eta kalitatezkoa izan behar du eta kantitate nahikoan eskainia. Bide horretatik ibilita, hizkuntza benetan izango da esanguratsua ikasleentzat.

Hala ere, inputa ez da berez ikaskuntza bihurtzen. Schmidt-en (1990) *kaptazioaren hipotesiak* azaltzen duenez, ikasleak kontzienteki ohartu behar dira hizkuntzazko elementu berriez; igartzen ez dena ezin baita ikasi. Horregatik, irakaslearen zeregina ez da soilik inputa eskaintza, baizik eta ikasleen arreta hizkuntzaren ezaugariengana zuzentzea ere.

Bestalde, Long-ek (1983, 1996) garatutako *interakzioaren hipotesiak* azpimarratzen du ikasleen arteko komunikazioak duen garrantzia. Ikasleek hizkuntza egoera errealetan erabiltzeko aukera behar dute, eta interakzio horietan sortzen diren negoziazio prozesuek hizkuntza ikasteko aukera aberatsak eskaintzen dituzte.

Ondorioz, murgiltze geletan ezinbestekoa da input ulergarria eskaintza, aldi berean, ikasleek output esanguratsua ekoitzi behar dute eta hizkuntzaren elementuei arreta eskaintzeko aukerak sortu ere bai.

6.2.7 Kontuan hartu beharrekoak

Ikusi dugunez, inputa ezinbestekoa da H2 ikaskuntzarako, baina ez da nahikoa. Ikasleek hizkuntza ekoitzi behar dute, eta horrek esan nahi du output esanguratsua sortzeko aukerak behar dituztela. Irakaslearen egitekoia izango da aukera horiek diseinatzea eta gidatzea.

Horretarako, garrantzitsua da ikasleen komunikazio premiak identifikatzea eta horiei erantzuteko hizkuntza baliabide egokiak eskaintza. Outputa ez da kantitate kontua soilik: kalitezko eta ikasleen garapen mailara egokitua izan behar du. Ikasleek behar dute bai komunikazio arruntetarako baliabide linguistikoak, bai ikaskuntza akademikoetarakoak ere.

Irakasleak komunikazio estrategiak sustatu behar ditu: hitz ezezagunak inguruko testuingurutik ulertzen ikastea, sinonimoak edo birformulazioak erabiltzea, galderak egiten ausartzea... Estrategia hauek guztiak ikasleak hizkuntza erabiltzeko autonomia handiagoa izatera eramango dituzte.

Horri lotuta, Schmidt-en (1990) kaptazioaren hipotesiak gogorarazten digu ikasleek arreta jarri behar dutela hizkuntza ezaugarrien gainean ikasteko; Long-en (1983, 1996) interakzioaren hipotesiak, berriz, ikasleek elkarrekin komunikatzeko aukerak behar dituztela azpimarratzen du. Bi ikuspegi hauek argi uzten dute irakaslearen lanaren muina ez dela soilik edukiak transmititzea, baizik eta ikasleen artean komunikazioa eta arreta linguistikoa eragitea ere.

! Talde hausnarketa

Murgiltze geletan ikaslek H2 erabili behar dute ikaskuntza benetan esanguratsua izan dadin. Baino ikaslek ez dute eskolako hizkuntza menperatzen hasieran, eta irakaslearen zereginia izango da haiei komunikatzeko behar dituzten hizkuntza baliabideak eskaintza. Horregatik, hausnartu taldeka ondoko galderei buruz:

- Zer egin dezake irakaslek umeen H2ren erabilera aktiboa eta esanguratsua sustatzeko murgiltze geletan?
- Zein egoera komunikatibo sortu daitezke umeek H2a modu naturalean erabiltzeko?
- Zein hizkuntza baliabide behar dituzte ikaslek ikaste prozesuan zaitasunak gainditzeko?
- Nola saritu edo balioztatu daiteke umeen ahalegina H2an komunikatzeko?

Gogoratu: hitz egiten hitz eginez ikasten da. Zuen proposamenetan pentsatu beti irakasle modura jardungo duzuela.

6.2.8 Proposamen batzuk klasean H2a sustatzeko

Irakasleak ezinbesteko papera du ikasleen H2aren erabilera aktiboa eta esanguratsua bultzatzeko. Horretarako, zenbait estrategia praktiko erabil daitezke:

- Giro egokia sortu, ikasleak seguru eta motibaturik senti daitezen.

- H2ren erabilera testuinguratu ahalbidetuko duten egoerak diseinatu, eguneroko bitzizarekin eta ikasleen interesekin lotuta.
- Hasieran, komunikazio egoera erraz eta erritualizatuei eman garrantzia, umeek aurreikusi eta parte hartu ahal izan dezaten.
- Diseinatu egoera komunikatibo erakargarriak, jolasa edo proiektu txikiak erabiliz.
- Proposatu ikasleen gustuko eginkizunak eta gaiak, haien parte-hartzea indartzeko.
- Espazioa eta denbora antolatu umeek hitz egiteko aukerak ugaritzeko.
- Ikasleen komunikazio premiak asetzeko hizkuntza baliabide egokiak eta nahikoak eskaini.
- Umeak diskurtso mota desberdinak jarri harremanetan (kontaketa, azalpena, elkarrizketa...).
- Umean H1 errespetatu, eta H2 erabiltzeko egiten duten ahalegina afektiboki balioztatu eta saritu.

Helburua ez da soilik hizkuntza ikastea, baizik eta hizkuntza horretan biziak eta komunikazio erreala sortzea.

6.2.9 Gelako erritualak

Murgiltze geletan ohiko egoerak behin eta berriro errepikatzen dira aldaketa txiki batzuekin. Horrelako egoerak, erritual edo errutinak izenez ezagutzen direnak, aurreikusten errazak dira eta ikasleei segurtasuna eskaintzen diete.

Errituak aukera ematen dute interakzio erregularrak sortzeko eta ikasleek hizkuntza modu erraz eta automatizatuan erabiltzeko. Egoera horietan funtzio eta egitura komunikatibo simpleak agertzen dira, errepikakorrak eta laburrrak, eta horrek ikasleei parte hartzea errazten die. Haurrek segurtasuna irabazten dute, eta hizkuntza erabiltzeko ausardia handiagoa lortzen dute.

Horregatik, gelako eguneroko jardunean erritualak baliatzea estrategia oso eraginkorra da: harrerako agurrak, materiala banatzea, eguraldiari buruzko komentarioak edo jarduera baten amaierako formulak ikasleen hizkuntza ikaskuntza indartzeko une baliotsuak dira.

! Ariketa: Gela hirueleduna

Eleaniztasuna ez da Euskal Herriko berezitasun bakarra; Europako beste herrialde askotan ere hizkuntza aniztasunari irtenbidea bilatzeko programak sortu dira. Adibide interesgarria da Frisiako eskola batean grabatutako esperientzia hau. Ikasgelan hiru hizkuntza nagusi erabiltzen dira, baina horiez gain beste hizkuntza batzuk ere integratzeko estrategia berritzaleak erabiltzen dituzte.

Bideoa hemen ikus daiteke:

<https://www.futurelearn.com/courses/multilingual-practices/0/steps/22654>

Horrelako planteamenduek badute lotura gure inguruko esperientziekin ere. Gaur egun bai Hego Euskal Herrian bai Ipar Euskal Herrian gero eta indar handiagoa ari da hartzen Hizkuntzen Trataera Bateratuak, euskaran ardaztutako irakaskuntzan¹. Ikuspuntu horretan ez da hizkuntza bakoitza isolatuta lantzen, baizik eta hizkuntza guztiak batera uztartzeko estrategiak bilatzen dira, ikasleen hizkuntza guztion baliabideak kontuan hartuz. Horrela, hizkuntzak ez dira lehian ikusten, baizik eta ikaskuntza prozesuan lagungarri diren baliabide osagarri modura Manterola et al. (2023) .

Hausnartu ondoko galderei buruz:

- Zein estrategia erabiltzen dituzte gelan hiru hizkuntza nagusiekin beste hizkuntzak integratzeko?
- Antzekotasunik ikusten duzu euren eta gure eskolen artean?
- Holako metodologia eskola guztietan eta hizkuntza guztiekin erabil daiteke?
- Zein aldaketa proposatuko zenituzke zuk?

¹Gaur-gaurkoz nahitaezko hezkuntzan erabili beharreko dekretuak *hizkuntzen ikaskuntza integratuz* hitz egiten du HTB aipatzeko «77/2023 Dekretua, maiatzaren 30eko, Oinarrizko Hezkuntzaren currículuma zehaztu eta Euskal Autonomia Erkidegoan ezartzekoa.» (2023) (6 art. 9puntu).

Erreferentziak

Atal honetan agertzen dira apunteetan zehar aipatutako lanak. Horietariko batzuk dira derrigorrezko bibliografiaren tartekoak, baina ez denak; ikasgaiko erreferentzia ofizialetan² aurkituko duzu horien zerrenda ofiziala. Hemen agertzen dira apunteotan aipatutakoak, diren mailakoak direla.

- «75/2023 dekretua, maiatzaren 30eko, Haur Hezkuntzaren curriculuma zehaztu eta Euskal Autonomia Erkidegoan ezartzeko.» 2023. *Euskal Herriko Agintaritzaren Aldizkaria*, zenb. 109 (ekainak): 1–41. <https://www.legegunea.euskadi.eus/eli/es-pv/d/2023/05/30/75/dof/eus/html/webleg00-contfich/eu/>.
- «77/2023 Dekretua, maiatzaren 30eko, Oinarrizko Hezkuntzaren curriculuma zehaztu eta Euskal Autonomia Erkidegoan ezartzeko.» 2023. *Euskal Herriko Agintaritzaren Aldizkaria*, zenb. 109 (ekainak): 1–374. <https://www.legegunea.euskadi.eus/eli/es-pv/d/2023/05/30/77/dof/eus/html/webleg00-contfich/eu/>.
- Aduriz, Itziar, Maria Jesus Aranzabe, Jose Maria Arriola, eta Koldo Gojenola. 2011. «Sintaxia». In. Leioa: Euskara Institutua, UPV/EHU. <https://www.ehu.eus/seg/hizk/1/4>.
- Alatis, James E., Marina K. Burt, Heidi C. Dulay, eta Mary Bonomo Finocchiaro. 1977. «Remarks on Creativity in Language Acquisition». In, 95–126. New York: Regents Pub. Co.
- Arnau, Joaquim. 1999. «Aproximaciones pedagógicas en la enseñanza de una segunda lengua a través de las matemáticas en la inmersión temprana». *Journal for the Study of Education and Development, Infancia y Aprendizaje*, zenb. 86: 41–56. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=48612>.
- Barreña, Andoni. 1994. «Chomskyren arauak eta hizkuntz jabekuntza». *Elhuyar aldizkaria* 1994 (ekainak): 25–31. <https://zientzia.eus/artikuluak/chomskyren-arauak-eta-hizkuntz-jabekuntza/>.
- . 2012. «Fonologiaren, lexikoaren, morfologiaren eta sintaxiaren garapena haur euskaldunengan». In, 16:67–107. Jardunaldiak, XVI. Bilbo: Mendebalde Kultura Alkartea. <http://www.mendebalde.com/modulos/usuariosFtp/conexion/archi524A.pdf>.

²Ikasgaiko gidan: <https://www.ehu.eus/eu/web/graduak/haur-hezkuntzako-gradua-bizkaia/kreditu-eta-irakasgaiak?redirect=consultaAsignatura&anyo-academico=20250&ciclo=X&curso=3&asignatura=25916>

- Bigas, Montserrat. 2000. «El lenguaje oral en la escuela infantil». In, 43–70. Síntesis. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=2098676>.
- Direcció General d'Ordenació i Innovació Educativa, eta Departament d'Educació. 2004. *L'ús del llenguatge a l'escola: propostes d'intervenció per a l'alumnat amb dificultats de comunicació i llenguatge*. Barcelona: Departament d'Educació, Servei de Difusió i Publicacions.
- Egia Goienetxea, Gotzon. 2023. «Euskara ez da pobreen hizkuntza». *Hermes: pentsamendu eta historia aldizkaria = revista de pensamiento e historia*, zenb. 76: 12–21. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=9236150>.
- Etxeberria, Felix, eta Kristina Elosegi. 2011. «Ikasle etorkinak eta hizkuntzak euskal eskolan». In, -(e)k argitaratua Xabier Aierdi eta Gorka Moreno, 97–116. Ikuspegia - Immigrazioaren Euskal Behatokia. https://www.researchgate.net/profile/Trinidad-Vicente/publication/327382742_Kolonbiako_familia_transnacionalen_diru-bidalketen_eta_bestelakoen_zirkulazioa_eta_horrek_garapenarekin_duen_lotura/links/5b8b2480a6fdcc5f8b781f11/Kolonbiako-familia-transnacionalen-diru-bidalketen-eta-bestelakoen-zirkulazioa-eta-horrek-garapenarekin-duen-lotura.pdf#page=100.
- Garcia, Iñaki, Andoni Barreña, Maria Jose Ezeizabarrena, Margareta Almgren, Nekane Arratibel, eta Julia Barnes. 2014. «Haur euskaldunen komunikazio-garapena neurtzen 30-50 hila-bete bitartean: MacArthur-Bates CDI-III tresnaren euskal bertsioa». *Uztaro: giza eta gizarte-zientzien aldizkaria* 88: 33–72. http://www.researchgate.net/profile/Inaki_Garcia3/publication/261444474_Haur_euskaldunen_komunikazio_garapena_neurtzen_30-50_hila_bete_bitartean_MacArthur-Bates_CDI-III_tresnaren_euskal_bertsioa/links/02e7e5344fd6a96c00000000.pdf.
- Guirado Irasuegi, Odei, eta Jone Rua Alkain. 2023. «Pulunpa (e)ta Xin!, erdal jatorria duten ikasleentzako harrera- eta murgiltze-plana. Esku-hartze pedagogikoaren ekintza-ikerketa». *Euskera Ikerketa Aldizkaria*, abenduak, 41–86. <https://doi.org/10.59866/eia.v2i68.265>.
- Hammerly, Hector. 1991. *Fluency and accuracy: toward balance in language teaching and learning*. Multilingual matters 73. Clevedon, Avon, England ; Philadelphia: Multilingual Matters.
- Hart, Betty, eta Todd R Risley. 2003. «The Early Catastrophe». *American Educator* 27 (1): 4–9. https://www.aft.org/ae/spring2003/hart_risley.
- Hart, Betty, eta Todd R. Risley. 1995. *Meaningful differences in the everyday experience of young American children*. Baltimore: P. H. Brookes.
- Huarte, Maider, eta Jone Ozerinjauregi. 2012. «Interakzioaren garrantzia euskararen sarrera goiztiarrean». In, 183–208. Bilbo: Mendebalde Kultur Elkartea. <https://www.inguma.eus/produkzioa/ikusi/ar-interakzioaren-garrantzia-euskararen-sarrera-goiztiarrean?hizkuntza=es>.
- Kirby, Megan S., Trina D. Spencer, eta Yi-Jui Iva Chen. 2021. «Oral Narrative Instruction Improves Kindergarten Writing». *Reading & Writing Quarterly* 37 (6): 574–91. <https://doi.org/10.1080/10573569.2021.1879696>.
- Krashen, Stephen. 1982. *Principles and practice in second language acquisition*. Language teaching methodology series. Oxford: Pergamon Press. http://www.sdkrashen.com/content/books/principles_and_practice.pdf.

- Krashen, Stephen D. 1976. «Formal and Informal Linguistic Environments in Language Acquisition and Language Learning». *TESOL Quarterly* 10 (2): 157. <https://doi.org/10/fv4sm8>.
- . 1981. *Second Language Acquisition and Second Language Learning*. Language Teaching Methodology. Oxford: Pergamon Press Inc. <http://archive.org/details/stephenkrashen-second-language-acquisition-and-second-language-learning-languag>.
- Lenneberg, Eric H. 1967. «The Biological Foundations of Language». *Hospital Practice* 2 (12): 59–67. <https://doi.org/10.1080/21548331.1967.11707799>.
- Lizeaga Elizalde, Irati. 2017. «Euskara, galiziera erta irlanderaren hiztun berrien hizkuntza-identitatea». *Bat: Soziolinguistica aldizkaria*, zenb. 102: 65–88. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=5820899>.
- Long, Michael H. 1983. «Native speaker/non-native speaker conversation and the negotiation of comprehensible input1». *Applied Linguistics* 4 (2): 126–41. <https://doi.org/10.1093/applin/4.2.126>.
- . 1996. «The Role of the Linguistic Environment in Second Language Acquisition». In, 413–68. Elsevier. <https://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/B9780125890427500153>.
- Lyster, Roy. 1998. «Immersion Pedagogy and Implications for Language Teaching». In, -(e)k argitaratua Jasone Cenoz eta Fred Genesee, 64–95. Multilingual Matters. <https://www.degruyterbrill.com/document/doi/10.21832/9781800418073-006/pdf>.
- Manterola, Ibon, Amaia Rodriguez-Aguirre, Maddi Sarasua, eta Régine Elosegui. 2023. «Seaskako ikastoletako murgilketa ereduan hizkuntzen trataera bateraturantz». *Lapurдум. Euskal ikerketen aldizkaria / Revue d'études basques / Revista de estudios vascos / Basque studies review*, zenb. 24 (abenduak): 235–51. <https://doi.org/10.4000/127u3>.
- Marina, José Antonio. 1993. *Teoría de la inteligencia creadora*. Colección Argumentos 145. Barcelona: Editorial Anagrama.
- Penfield, Wilder, eta Lamar Roberts. 1959. *Speech and brain-mechanisms*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Perales, Josu. 2004. «Euskara helduaroan ikasteko motibazioa: hainbat gogoeta». *Uztaro* 50: 23–43. http://ueu.org/download/artikulua/uztaro50_3.pdf.
- Sanchez-Cano, Manuel, M Cabra, Lourdes Comallonga, Neus Escudé, Elisabet Font, Nati Forés, Marisa Fuster, et al. 2009. *La conversación en pequeños grupos en el aula*. Barcelona: Graó.
- Schmidt, Richard W. 1990. «The Role of Consciousness in Second Language Learning1». *Applied Linguistics* 11 (2): 129–58. <https://doi.org/10.1093/applin/11.2.129>.
- Selinker, Larry. 1972. «Interlanguage». *IRAL - International Review of Applied Linguistics in Language Teaching* 10 (1-4). <https://doi.org/10.1515/iral.1972.10.1-4.209>.
- Singleton, David. 2005. «The Critical Period Hypothesis: A Coat of Many Colours» 43 (4): 269–85. <https://doi.org/10.1515/iral.2005.43.4.269>.
- Swain, Merrill, Susan Gass, eta Gregory J. Madden. 1985. «Communicative competence : Some roles of comprehensible input and comprehensible output in its development». In, 235–53. Newbury House Publishers. https://cir.nii.ac.jp/crid/1570572700889033600# citations_container.
- Tough, Joan. 1996. *El lenguaje oral en la escuela: una guía de observación y actuación para*

- el maestro*. [2a ed.]. Aprendizaje 34. Madrid: Visor.
- Urizar, Ane, eta Amelia Barquín. 2023. «”Gehiegitan galdetzen didate nongoa naizen”. Murgiltze programako ikasle etorri berriak eta identitatearen auzia». *Euskera Ikerketa Aldizkaria*, abenduak, 149–81. <https://doi.org/10.59866/eia.v2i68.268>.
- Vygotskij, Lev Semenovič. 1965. *Thought and language*. Cambridge, Mass: MIT Press.
- Wells, Gordon. 1988. *Aprender a leer y escribir*. Cuadernos de Pedagogía ; 37. Barcelona: Laia.

A Proiekta

Azpiko dokumentu eta estekak erabiliko dituzue zuen proiekta diseinatzeko eta lantzeko:

- [Deskribapena PDFan](#)
- [Orientabideak ahozko aurkezpenerako](#)
- [Orientabideak idatzizko lanerako](#)

Transkripzioak egiteko baliabide batzuk ere erabilgarriak izan ditzakezue:

- [Erreminta libre batzuk](#)
- [Adibide praktiko bat](#), Transcriber softwarea erabilita ([informazioa hemen](#))

Oharra : Transkripzioa egiteko **ez dira erabilgarriak AI erako baliabideak**. Ahalegina egin nahi bazenu, egin ezazu eta aurkezpenean erakutsi zure eta AIaren zehaztasun mailen aldea.

Baliabide bibliografikoak

Hemen dituzue proiekta lantzeko baliagarri izan daitezkeen testu nagusiak:

Guibourg, I. (2000). *El desarrollo de la comunicación*. In Correig, M. & Bigas, M. (arg.), *Didáctica de la lengua en la educación infantil* (orr. 13-42). Madrid: Síntesis.

- [Testua PDFan](#)

Tough, J. (1996). *El lenguaje oral en la escuela*. Madrid: Visor.

- [Testua 1](#)
- [Testua 2](#)
- [Testua 3](#)
- [Album](#)